

Fiskālās disciplīnas
padome

Pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes sēdē Nr.3(55) 2022. gada
protokols Nr. §1.1

FDP Uzraudzības starpziņojums par Latvijas Stabilitātes programmu 2022.-2025. gadiem

2022

Saturs

SAĪSINĀJUMI	3
Kopsavilkums	4
1. Fiskālās politikas attīstība	7
1.1. Vispārējās valdības bilances aktuālie rezultāti	7
1.2. Perspektīva 2022. gadam	9
1.3. Nodokļu prognozes nākamajiem gadiem	13
2. Ekonomikas stabilizācijas pasākumu fiskālā ietekme un fiskālie riski	16
2.1. Atbalsta pasākumu fiskālā ietekme	16
2.2. Fiskālie riski	19
3. Makroekonomiskās vides novērtējums	21
3.1. Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes	21
3.2. Makroekonomiskā vide aktuālo risku kontekstā	23
4. Fiskālie skaitliskie nosacījumi	33
Pielikums 1	38

SAĪSINĀJUMI

AS	Akciju sabiedrība
ANM	ES Ekonomikas atveseļošanas un noturības mehānisms
BPP	Budžeta plāna projekts
LBFV	Likums par budžetu un finanšu vadību
Covid-19 krīzes likums	Likums Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas kontu sistēma
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FM	Finanšu ministrija
FNR	Fiskālā nodrošinājuma rezerve
FRD	Fiskālo risku deklarācija
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LB	Latvijas Banka
-	Nav datu / nav attiecināms
NAWRU	Bezdarba līmenis kas neietekmē algu
Padome	Fiskālās disciplīnas padome
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SB	Strukturālā bilance
SP	Latvijas stabilitātes programma
SP 2022./25.	Latvijas stabilitātes programma 2022.-2025.gadiem
SPBS	Stabilitātes programmas bāzes scenārijs
VID	Valsts ieņēmumu dienests
Uzraudzības ziņojums	Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums
VTBI	Vidēja termiņa budžeta ietvars
VTBIL	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums
VTM	Vidēja termiņa mērķis
VVBB	Vispārējās valdības budžeta bilance

Kopsavilkums

- 1) Fiskālās disciplīnas Padome vērtē Stabilitātes programmu 2022./25. gadiem ārkārtīgi augstas nenoteiktības laikā, kad ekonomikas attīstība un fiskālā politika ir atkarīga no kara gaitas Ukrainā un ar to saistīto sankciju pieņemšanas dinamiku. Arī jauna Covid-19 uzliesmojuma iespējamība rudenī saglabā potenciālu ietekmēt valsts finanses. Stabilitātes programmas fiskālie rādītāji izriet no š.g. 7. martā Padomes apstiprinātās Sankciju (marta) FM makroekonomiskās prognozes¹. Tomēr prognozes ir ļoti indikatīvas un var ievērojami novirzīties no plānotajām vērtībām, kā arī nav izslēgta ekonomiskā lejupslīde un ievērojami lielāka inflācija.
- 2) Saskaņā ar Sankciju scenāriju, tagad un turpmākajos gados, tiek prognozēta lēnāka ekonomiskā izaugsme - 2,1% 2022. gadā, 2,5% 2023.gadā un 3,4% 2025. gadā. Finanšu ministrija prognozē 8,5% inflāciju šogad, bet tās strauju samazinājumu 2023. gadā – līdz 3,5%.
- 3) Salīdzinot ar Finanšu ministrijas prognozēm, Latvijas Bankas prognozes, kas tika aktualizētas 30. martā² ir vēl pesimistiskākas – IKP pieaugums šogad tiek prognozēts 1,8% apmērā, bet nākošgad 3,2% apmērā. Savukārt inflācija šogad tiek prognozēta 9,5% apmērā, toties tāpat kā FM prognoze – nākošgad tai tiek plānots straujš kritums līdz 3,7%.
- 4) Sankciju scenārija kontekstā - Latvijas makroekonomisko attīstību noteicošie faktori būs saistīti ar energoresursu cenu kāpumu, pārmaiņām eksporta un importa struktūrā un tirdzniecības partnervalstu maiņu, kā arī loģistikas ķēžu maiņu transporta nozarē. Atsevišķas nozares ietekmēs materiālu piegādes ķēžu pārrāvumi (minerālmēslojums, metāli, koksne). Sankciju scenārija kumulatīvais efekts negatīvi ietekmēs Latvijas uzņēmumus, kuru bizness saistīts ar eksportu un importu no Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas, kas var izraisīt uzņēmumu bankrotu vilni.
- 5) **Saskaņā ar šobrīd spēkā esošajām ES fiskālās politikas vadlīnijām³, sākot ar 2023. gadu, ir nepieciešams uzsākt pāreju uz kopumā neitrālu fiskālo pozīciju. Saskaņā ar vadlīnijām jāievēro princips, ka fiskālo korekciju nevajadzētu nepamatoti aizkavēt, bet arī nepieļaut situāciju, ka pārāk strauja korekcija varētu negatīvi ietekmēt izaugsmi un līdz ar to arī parāda ilgtspēju. Tomēr pastāv liela varbūtība, ka ņemot vērā aktuālos politiskos notikumus un to ekonomiskās konsekvences un riskus, no ES puses, tiks pieņemts jauns fiskālais regulējums turpmākajiem gadiem, kas prasīs rudenī pārstrādāt arī FM izstrādāto fiskālo stratēģiju. Tomēr Padome saskata un atzīst, ka Finanšu Ministrija SP 2022./25. ir izstrādājusi fiskālo stratēģiju saskaņā ar spēkā esošo regulējumu šādu apsvērumu dēļ:**

- (1) FM SP 2022./25. piedāvātā fiskālā stratēģija paredz pakāpenisku deficīta fiskālo korekciju, balstoties uz nacionālo likumdošanu (FDL 11. un 12. panta normām), kā arī, sākot ar 2023. gadu, izpildot ES regulējumu (ES Padomes Regulu Nr.1175/2011, ar ko groza Padomes Regulu Nr.1466/97, piekto pantu).
- (2) Balstoties uz pieminētajām fiskālā regulējuma normām, 2023. gadā strukturālais deficīts tiks koriģēts par 1%, kas ietver 0,5% tiešu fiskālo korekciju un 0,5%

¹ <https://www.fdp.gov.lv/iv/jaunums/fiskalas-disciplinas-padome-ir-apstiprinajusi-korigetas-makroekonomikas-prognozes-stabilitates-programmas-izstradei-2022-2025-gadam>

² [Monetārā politika - Prognozes \(bank.lv\)](https://www.bank.lv/monetarai-politika-prognozes)

³ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL (02.03.2022) Fiscal policy guidance for 2023 [com_2022_85_1_en_act_en.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/com2022/85_1_en_act_en.pdf)

uzkrāto bilanču noviržu korekciju. Turpmākajos gados (2024. un 2025.) tiks turpināta tieša strukturālā deficīta korekcija par 0,5% pret IKP ik gadu. Tādējādi Sankciju scenārijs, kas pašlaik ir visatbilstošākais aktuālai ekonomiskai situācijai, paredz strukturālo bilanci 2023. gadā -2,5% no IKP, 2024. gadā -2% no IKP, bet 2025. gadā -1,5% no IKP.

- (3) Periodā no 2023. līdz 2025. gadam notiek pakāpeniska atgriešanās pie ilgtermiņiem deficīta rādītājiem, tomēr ievērojot sabalansētu pieeju, neizvirzot pašmērķi nonākt 2025. gadā līdz FDL 10. pantā paredzētam strukturālā deficīta apmēram (-0,5% pret IKP), bet veikt ekonomiskai situācijai atbilstošu mērķtiecīgu korekciju, panākot 2025. gadā deficīta apmēru (-1,5% pret IKP).
- 6) Padome kopumā atzinīgi vērtē valsts 2021.gada fiskālo politiku, kas tika veikta ļoti sarežģītos apstākļos. IKP 2021. gadā palielinājās par 4,8% - par vienu procentpunktu vairāk nekā tika prognozēts aizvadītā gada jūnijā. Ievērojamais IKP pieaugums nominālajās cenās (11,8%) uzlaboja fiskālos rādītājus. VVB deficīts 2021.gadā sasniedza 7,2% no IKP, lai arī jūnijā tika prognozēts 9,3% no IKP. Pēc provizorisks novērtējuma, VV parāds gada beigās sasniedza 44,8% no IKP, lai gan VTBI 2022/24 prognoze bija 49% no IKP.
 - 7) Valsts atbalsta pasākumu, Covid-19 krīzes ietekmes mazināšanai, ietekme uz 2021.gada VVBB tiek novērtēta 2,1 miljarda apmērā, jeb 6,5% no IKP apmērā, kas ir ievērojami vairāk nekā gadu atpakaļ 0,96 miljardi un 3,3% no IKP. Padome jau iepriekšējos savos ziņojumos bija paudusi bažas, ka daži atbalsta pasākumi 2021. gadā nav bijuši pietiekoši labi mērķēti un ir vairāk politiski, nevis ekonomiski motivēti. Tomēr kopumā 2021. gads ir beidzies ar salīdzinoši labu ekonomisko izaugsmi un mazāku deficītu un valsts parādu, kas norāda uz kopumā veiksmīgu fiskālo politiku.
 - 8) Arī šogad tiek plānots ievērojams atbalsts uzņēmējiem un iedzīvotājiem saistībā ar Covid-19 krīzi (0,66 miljardi eiro) un energoresursu cenu kāpumu (0,36 miljardi eiro). Kopējais atbalsts jau ieplānots vairāk kā 1 miljarda apmērā (2,8% no IKP). Pastāv liela varbūtība, ka šīs programmas būs jāpapildina un, saistībā ar Ukrainas bēgļu ierašanos Latvijā, arī jāizveido jaunas. Piemēram, elektroenerģijas kāpuma kompensācijas pasākumu ietekme uz budžetu ir aprēķināta tikai gada pirmajai pusei. Ar ļoti lielu varbūtību enerģijas cenu kāpums ir pastāvīgs un kompensācijas būs nepieciešamas gan šoruden, gan nākošos gadus. Šobrīd šis atbalsts nav iekļauts fiskālās kalkulācijās. **Padome aicina valdību atbalsta instrumentus veidot labi mērķētus un izvairīties no vispārīgiem ekonomikas sildīšanas pasākumiem, kas var vēl vairāk palielināt inflāciju.**
 - 9) Stabilitātes programmā 2022./25. ir paredzēti vairāki vienreizējie pasākumi ("one-off", kas neietekmē SB): (i) COVID -19 pandēmijas mazināšanas pasākumi – darbības periods 2022-2024; (ii) enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi – darbības periods 2022; (iii) aizsardzības investīcijas - darbības periods 2023-2025. Iepriekšējos gados Covid-19 pandēmijas seku mazināšanas pasākumi tika attiecināti uz vienreizējiem pasākumiem un šādā statusā arī pielietoti. Enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi ir saistīti ar sociālu un ekonomisko seku novēršanu periodā, kad energoresursu tirgus ir nenoturīgs, bet sociāli un materiāli neaizsargātie iedzīvotāji var izjust terminētas grūtības sadzīves pamatvajadzību nodrošināšanā. Tomēr šo pasākumu iekļaušana pie vienreizējiem, kas neietekmē SB ir diskutabla, jo visas pazīmes liecina, ka energoresursu cenu pieaugums ir pastāvīgs, līdz ar to atbalsts varētu būt nepieciešams arī turpmākos gadus. Aizsardzības investīcijas pilnībā nav pamatojamas ar vienreizēja pasākuma definīciju, tomēr Padome atzīst, ka investīcijas valsts militārā drošībā, šajā vēsturiskajā

periodā, ir ļoti svarīgas - no kurām ir atkarīga valsts teritoriālā un tās iedzīvotāju fiziskā un materiālā drošība. **Padome savu viedokli, par augstāk minēto pasākumu ieskaitīšanu "one-off" kategorijā, kas neietekmē strukturālo bilanci, izteiks rudenī, kad ir cerības uz lielāku skaidrību politiskajā, ekonomiskajā un fiskālajā jomā un pastāv iespēja, ka tiks pieņemtas ES līmeņa vadlīnijas.**

- 10) Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem parāda līmeņiem ES. Stabila fiskālā politika, krīzes situācijā, ļāva Valsts kasei aizņemties starptautiskajos finanšu tirgos ar izdevīgiem nosacījumiem. Kredītreitingu aģentūra R&I decembrī atstāja Latvijas reitingu augstajā "A" līmenī, bet Fitch februārī atstāja "A-" reitingu, neskatoties uz fiskāli izaicinošajiem apstākļiem. Tas ir labs valsts fiskālās politikas novērtējums. Tomēr ir jāņem vērā, ka lai arī procentu likmes paliek zemas, it sevišķi attiecībā pret inflāciju, zemo procentu ēra tuvojas beigām un valsts parāda apkalpošana vairs nebūs bezmaksas.
- 11) Padome atzinīgi vērtē nodokļu ieņēmumu veiksmīgo iekasēšanas tendenci. 2021. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi palielinājās par 10,9%, sasniedzot 12,6 miljardus eiro. Galvenais kopbudžeta ienākumu avots – nodokļu ieņēmumi 2021. gadā palielinājās par 11,4%, un nodokļu iekasēšanas plāns tika pārpildīts par 7,4%. Arī 2022. gada pirmo divu mēnešu nodokļu iekasēšanas tendence ir pozitīva, protams, arī pateicoties salīdzinoši lielajai inflācijai.
- 12) Šogad Latvijas un citu ES valstu ekonomikās ieplūdīs liels finanšu līdzekļu apjoms no ES daudzgadu budžeta, tai skaitā arī no Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) līdzekļiem. ANM laicīga un efektīva ieviešana ir viens no Latvijas ekonomikas atlabšanas nosacījumiem un tuvākajos gados tā ļaus veikt ievērojamas investīcijas ekonomikas produktivitātes kāpināšanā. Ir nepieciešams turpināt cīņu arī ar ēnu ekonomiku.
- 13) Lai arī riski, kas saistīti ar karadarbību Ukrainā, ir noteicošie šajā laikā, valdībai ir jāturpina fiskālo risku monitorings un risku vadība, īpaši saistībā ar valsts atbalsta, finanšu sektora un VAS pārvaldības riskiem. Šī gada Saeimas vēlēšanas var motivēt vēlmi palielināt izdevumus atbalsta pasākumiem, kas nav labi mērķēti.
- 14) Ņemot vērā pašlaik ekonomikā pastāvošo risku kopumu, Padome piekrīt FM pieejai, ka strauja Fiskālās disciplīnas likuma normu ievērošana attiecībā un strukturālās bilances nosacījumu, prasītu ievērojamus budžeta konsolidācijas pasākumus, kas ierobežotu iespējas reaģēt uz trijiem pašlaik nozīmīgākajiem ekonomiskās stabilitātes riskiem: (1) energoresursu cenu kāpuma izraisītām sociālekonomiskām sekām un (2) valsts drošības apdraudējumu, ņemot vērā Krievijas militāro agresiju reģionā, un (3) Covid-19 kārtējā viļņa. Pamatojoties uz EK ziemas makroekonomisko prognozi, pāreja no atbalstošas fiskālās politikas 2020.–2022. gadā uz kopumā neitrālu fiskālo politiku realizējama sākot ar 2023. gadu, vienlaikus saglabājot gatavību reaģēt uz mainīgo ekonomisko situāciju.
- 15) **Padome uzsver, ka šodienas situācija ir atšķirīga no 2020. gada, kad sākās Covid-19 krīze. Budžeta deficīts jau ir salīdzinoši liels un inflācija augsta. Tirdzniecības bilance ir pasliktinājusies. Ir varbūtība, ka ekonomika ieiet recesijas fāzē. Papildus fiskālais stimuls palielinās inflācijas spiedienu, tāpēc atbalsta mehānismiem ir jābūt ļoti labi mērķētiem un būtu vēlams veikt investīcijas enerģētikā, lai mazinātu enerģētisko atkarību. Atbalsta mehānismi, kas subsidē patēriņu, nerisina enerģijas trūkuma problēmu – valdībai vajadzētu izvairīties no dārgiem un vispārīgiem atbalsta pasākumiem.**

1. Fiskālās politikas attīstība

1.1. Vispārējās valdības bilances aktuālie rezultāti

- 2021.gadā Vispārējās valdības budžetā ir bijis 2378,4 miljonu eiro jeb 7,2% no IKP deficīts, kas ir par 1050,4 miljoniem eiro (2,7% no IKP) vairāk nekā 2020. gadā un par 1193,5 miljoniem eiro (3,3% no IKP) vairāk nekā prognozēts likumā "Par valsts budžetu 2021. gadam". Bilances pasliktināšanās izskaidrojama ar lielākiem budžeta izdevumiem Covid-19 krīzes dēļ, kuru fiskālā ietekme 2021. gadā bija 2104 miljoni eiro, par 1146 miljoniem eiro lielāka nekā 2020. gadā. Pēc FM un FDP apkopotās informācijas, valsts izdevumi neparedzētajiem gadījumiem 2021. gadā bija 2,0 miljardi eiro. Valsts pamatbudžetā bija 1960,9 milj. eiro deficīts, kas ir par 802,9 milj. eiro vairāk par plānoto deficītu un par 736,5 milj. eiro vairāk nekā 2020 gada rezultāts. Speciālais budžets bija vienīgais budžets ar pozitīvu bilanci 2021. gada beigās, kas sasniedza 200,5 milj. eiro, lai arī budžeta likumā tika plānots deficīts 21,6 milj. eiro apmērā. Valsts pašvaldību budžeta bilance 2021. gada beigās bija negatīva – deficīts sasniedza 91,0 milj. eiro. Tādi deficīti un plāna neizpilde ir skaidrojama ar Covid-19 atkārtotu spēcīgu uzliesmojumu, kas notika jau pēc budžeta plānu apstiprināšanas un ievērojami pasliktināja ekonomisko situāciju gan Latvijā, gan pārējā pasaulē.

1.1. tabula. Budžeta bilances plāni un iznākumi 2020.-2021. g., milj. eiro⁴.

Balances	2021		2020	
	Budžets	Iznākums	Budžets	Iznākums
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1184,9	-2 378,4	-111,3	-1 328,1
EKS2010 ⁵ korekcijas	81,1	-553,2	73,1	-203,2
Valsts konsolidētais kopbudžets	-1266,0	-1 825,3	-184,4	-1 124,9
Valsts pamatbudžets	-1158,0	-1 960,9	-342,0	-1 224,4
Valsts speciālais budžets	-21,6	200,5	234,5	114,9
Pašvaldību budžeti	-74,8	-91,0	-78,6	-39,6
Atvasināto publisko personu b.	-11,7	25,9	1,7	17,5

Avots: Finanšu Ministrija

2021. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi palielinājās par 10,9%, sasniedzot 12,6 miljardus eiro. Galvenais kopbudžeta ienākumu avots – nodokļu ieņēmumi 2021. gadā palielinājās par 11,4%, un nodokļu iekasēšanas plāns tika pārpildīts par 7,4%. Kopumā, ņemot vērā Covid-19 izraisītās krīzes dziļumu, kā arī energoresursu cenu kāpumu, 2021. gads bija salīdzinoši veiksmīgs no konsolidētā kopbudžeta ienākumu aspekta.
- Nodokļu ieņēmumi 2021. gadā kopumā sasniedza plānotos līmeņus. Pēc Valsts kases datiem, tikai akcīzes nodokļa plāns netika sasniegts, lai arī plāna neizpilde gada beigās bija 1%. Visvairāk plāns tika pārpildīts pārējo nodokļu grupā, kurā ietilpst arī nesadalītie nodokļi (346 milj. eiro). No 2021. gada VID sāka lietot vienoto nodokļu kontu sistēmu, tāpēc šo nesadalīto atlikumu iepriekš prognozēt nebija iespējams. No

⁴ FM Bilance_30032022 datne

⁵ Saskaņā ar SIP un FDL, fiskālais rezultāts tiek novērtēts balstoties uz Eiropas kontu sistēmas 2010 (EKS2010) metodoloģiju, kas balstās uz uzkrājumu metodi. Tikmēr tradicionāli Latvijā valsts budžets tiek apstiprināts un novērtēts, balstoties uz naudas plūsmas metodi.

lielākām nodokļu grupām vislielākā plāna pārpilde bija iedzīvotāju ienākuma nodoklim (8,4%), kas bija saistīts ar ekonomiskās aktivitātes kāpumu pēc pandēmijas, gan ar lielāko inflāciju, kura pozitīvi ietekmēja nominālos nodokļu ieņēmumus visās nodokļu grupās.

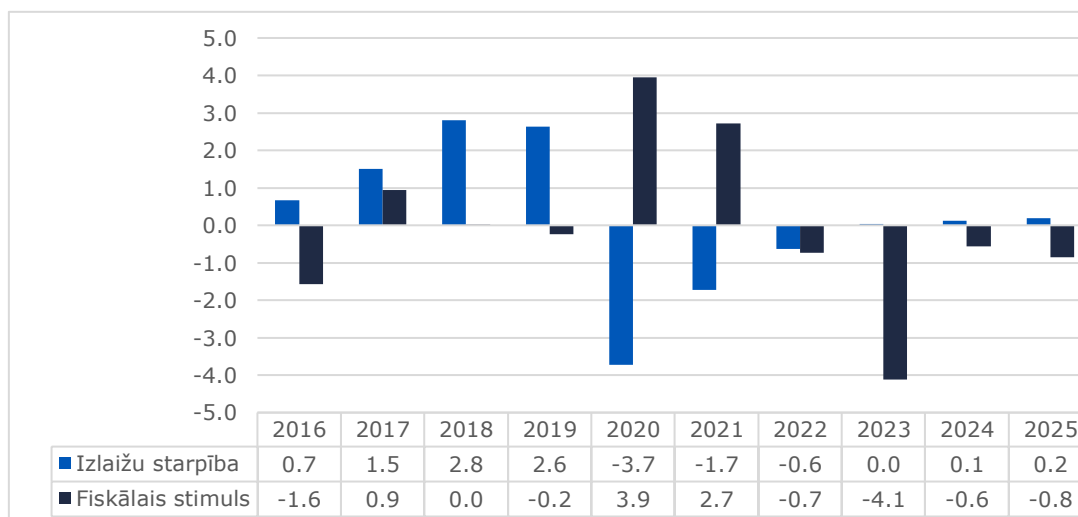
1.2. tabula. Nodokļu plāns un tā izpilde 2021.gadā (milj. eiro)

Ieņēmumi	2021 fakts	2021 budžets	izpilde (%)
UIN	281,1	263,9	6,5
PVN	2762,5	2735,6	1,0
Akcīzes nodoklis	1104,8	1116,0	-1,0
IIN	1927,3	1777,2	8,4
Pārējie nodokļi	834,2	510,7	63,3
VSAOI	3121,1	2938,1	6,2
Kopā	10031,0	9341,5	7,4

Avots: Valsts kase

- 2021. gada konsolidētā kopbudžeta izdevumi pieauga par 15,6%, sasniedzot 14,4 miljardus eiro.** Procentuāli lielākais īpatsvars valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumos ir sociālajiem pabalstiem – ap 33%, kas 2021. gadā pieauga par 1186 milj. eiro, jeb 32,8%. Otrais nozīmīgākais izdevumu postenis ir subsīdijas un dotācijas, kuru īpatsvars ir ap 22%, un, kas 2021. gadā pieauga par 341 milj. eiro, jeb 12,3%. Šo divu kategoriju izdevumi tika palielināti Covid-19 uzliesmojuma laikā, lai atbalstītu vairākas iedzīvotāju grupas, kuras pandēmija visvairāk ietekmēja. Salīdzinoši liels īpatsvars ir arī atlīdzībai – ap 20%. 2021. gadā šis izdevumu veids pieauga par 227 milj. eiro, jeb 8,4%. Procentu izdevumi, savukārt, ir samazinājušies par 2,4%.
- Budžeta likumā noteiktais vispārējās valdības strukturālās bilances mērķis 2021.gadā bija -2,0% no IKP. Pēc pēdējā novērtējuma, 2021. gada beigās strukturālā bilance bija -0,3% no IKP. Rezultātu ievērojami ietekmēja Covid-19 krīzes atbalsts 2021. gadā, kuru iepriekš neuzskaitīja kā vienreizējos izdevumus, tāpēc strukturālais deficīts bija dziļi negatīvs. Pēdējā FM novērtējumā šie izdevumi tiek uzskaitīti kā vienreizējie, kas uzlaboja strukturālās bilances rādītāju.
- Zemāk, grafikā 1.1, tiek parādīts ekonomikas fiskālais stimuls un izlaižu starpība. Padome uzsver, ka valdībai jāsauglabā pretcikliskās fiskālās politikas princips kā tas tika darīts Covid-19 pandēmijas laikā – stimulēt ekonomiku, kad izlaižu starpība ir negatīva un otrādi. Ņemot vērā, ka 2022. gadā izlaižu starpība vēl ir negatīva, bet 2023. gadā sasniegs minimālu pozitīvu vērtību (0,03%), arī fiskālā korekcija jāveic pakāpeniski, vadoties no tā cik tālu ekonomika atrodas no tās darbības potenciāla. Šobrīd situācija paliek nestabila energoresursu cenu kāpuma dēļ. Turklāt turpinās Krievijas – Ukrainas karš, kam ir potenciāls izraisīt vēl vienu ekonomisko krīzi. Šajos apstākļos valdībai jābūt gatavai ātri reaģēt uz situāciju un izmantot stimulējošo vai ierobežojošo fiskālo politiku, kad tas ir nepieciešams.

1.1. attēls. Izlaižu starpība un fiskālais impulss⁶ (% no IKP) periodā no 2016.g.-2025.g. t.sk. prognoze 2021.g-2025.g

Avots: Finanšu Ministrija un Padomes aprēķini

1.2. Perspektīva 2022. gadam

7. **Covid-19 vīrusa un tā izraisītās ekonomikas krīzes ietvaros tika aktivizēta ES Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj neievērot vispārējās valdības budžeta deficītu 2020.-2022. gados.** Līdz ar to tika aktivizēts arī FDL 12. panta noteiktais atkāpes nosacījums, kas atļauj neievērot 0,5% strukturālo deficīta mērķi minētajos gados. EK ir publicējusi Fiskālās vadlīnijas⁷, kas dod priekšlikumus dalībvalstīm fiskālās stratēģijas jomā. Vadlīnijas norāda, ka jāsāk samazināt atbalsta pasākumi, lai atgrieztos pie fiskālās ilgtspējas, vienlaicīgi, nesabremzējot ekonomisko atveseļošanos. Joprojām nav precīzi zināms, vai fiskālie nosacījumi būs spēkā 2023. gadā, tomēr, ņemot vērā energoresursu cenu krīzi un karu Ukrainā, pastāv varbūtība, ka tie būs atcelti arī nākamgad.
8. Apstiprinātais budžets 2022. gadam ir samērīgs ar ekonomisko situāciju, lai arī valdība jau pēc budžeta pieņemšanas turpina palielināt izdevumus, kas ir saistīti ar atbalstu iedzīvotājiem, kurus ietekmēja ekonomiskie un politiskie notikumi pēdējā laikā. **Plānotais VVBB deficīts budžeta pieņemšanas laikā bija 1,6 miljardi eiro (4,8% no IKP), bet šobrīd prognozētais deficīts 2022. gadā jau sasniedza 2,4 miljardus eiro, jeb 6,5% no IKP.**

⁶ Fiskālais impulss tiek definēts kā VVBB pasliktināšanās salīdzinot ar iepriekšējo gadu (% no IKP), lai stimulētu ekonomiku. Piemēram, skatīt SVF 2019.gada ziņojumu par Latvijas ekonomiku. Pieejams: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/08/06/Republic-of-Latvia-2019-Article-IV-Consultation-Press-Release-and-Staff-Report-48565>. Skatīts: 17/09/2020

⁷ Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/1_en_act_part1_v9.pdf, skatīts 01/04/2021

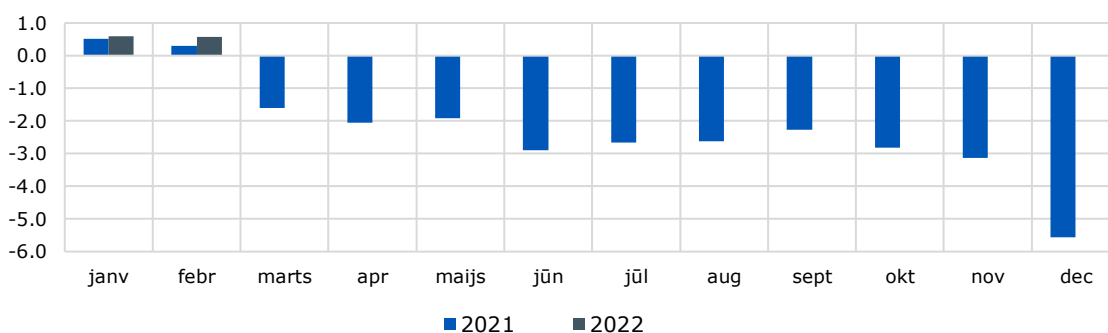
1.3. tabula. Budžeta bilances plāni un iznākumi 2021.-2022. g., milj. eiro⁸.

Balances	2022		2021
	Budžets	Prognoze	Iznākums
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1 620,9	-2 369,5	-2 378,4
EKS2010 ⁹ korekcijas	344,9	-201,0	-553,2
Valsts konsolidētais kopbudžets	-1 965,8	-2 168,5	-1 825,3
Valsts pamatbudžets	-1 795,1	-2 164,3	-1 960,9
Valsts speciālais budžets	52,1	129,0	200,5
Pašvaldību budžeti	-196,0	-129,9	-91,0
Atvasināto publisko personu b.	-26,9	-3,3	25,9

Avots: Finanšu Ministrija

9. Šobrīd turpina darboties atbalsta mehānismi, par kuriem detalizētāk var izlasīt sadaļā 2.1. Jāpiemin, ka 2022. gadā daži pasākumi ir saistīti ne tikai ar Covid-19 krīzi, bet arī ar energoresursu cenu kāpumu un karu Ukrainā, no kuras uz Latviju šobrīd dodas bēgļi. **Šobrīd tiek novērtēts, ka atbalsta pasākumu fiskālā ietekme uz VVBB 2022. gadā būs 1,1 miljardi eiro, jeb 2,8% no IKP. Ņemot vērā, ka situācija joprojām paliek nestabila, ir varbūtība, ka atbalsta programmas būs jāpaplašina atkal un pasākumu ietekme uz budžetu būs lielāka.**
10. **Konsolidētā kopbudžeta uzkrātie izdevumi š.g. pirmajos 2. mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo periodu 2021.gadā, ir pieauguši par 10,7%.** Vislielākais izdevumu pieaugums ir subsīdijām un dotācijām (33,5%), precēm un pakalpojumiem (32,8%). **Konsolidētā kopbudžeta uzkrātie ieņēmumi, savukārt š.g. pirmajos 2. mēnešos, ir palielinājušies par 15,5%, salīdzinot ar attiecīgo periodu 2021. gadā.** Ņemot vērā nestabilo politisko situāciju Eiropā un pieņemtās sankcijas pret Krieviju, pēc tās iebrukuma Ukrainā, iepriekš plānotā ekonomiskā izaugsme, pēc Covid-19 krīzes, būs lēnāka un mazāk prognozējama. Šobrīd VVBB pēc 2022.gada diviem mēnešiem uzrādīja 210,1 miljonu eiro proficītu, kas ir 0,6% no IKP. 2021. gadā pēc diviem mēnešiem proficīts bija 0,3% no IKP (skatīt attēlu 1.2 zemāk).

1.2.attēls. Konsolidēta kopbudžeta bilance (% no IKP) 2021. – 2022. gadā

Avots: valsts kase

⁸ FM Balance_30032022 datne

⁹ Saskaņā ar SIP un FDL, fiskālais rezultāts tiek novērtēts balstoties uz Eiropas kontu sistēmas 2010 (EKS2010) metodoloģiju, kas balstās uz uzkrājumu metodi. Tikmēr tradicionāli Latvijā valsts budžets tiek apstiprināts un novērtēts, balstoties uz naudas plūsmas metodi.

11. Kopumā, budžetā prognozētie nodokļu ieņēmumi 2022. gadā izskatās konservatīvi. Šogad budžeta plānotie nodokļu ieņēmumi ir tikai par 1,6% lielāki nekā bija iekasēti 2021. gadā. Šaubas izraisa tikai PVN nodokļu grupas plānotie ieņēmumi, kas pārsniedza 2021. gada faktiskos ieņēmumus par 11,4%, tomēr, ņemot vērā augstās inflācijas gaidas, kas palielinās nominālos iekasētos nodokļus, ir liela varbūtība, ka budžeta plāns piepildīsies, par ko liecina, salīdzinājumā ar 2021. gadu, arī 2022. gada pirmo divu mēnešu nodokļu iekasēšanas rezultāti. Kopējie nodokļu ieņēmumi pārsniedza iepriekšējo gadu par 19,4%, UIN – par 123%, bet citas atsevišķas nodokļu grupas – par 20-60%. Inflācija ir arī viens no iemesliem, kāpēc ir vērojams straujš pieaugums 2021. gadā iekasētajos nodokļos, salīdzinot ar 2020. gadu. 2022. gada budžeta likuma projekta nodokļu ieņēmumu prognozes ir parādītas 1.4.tabulā.

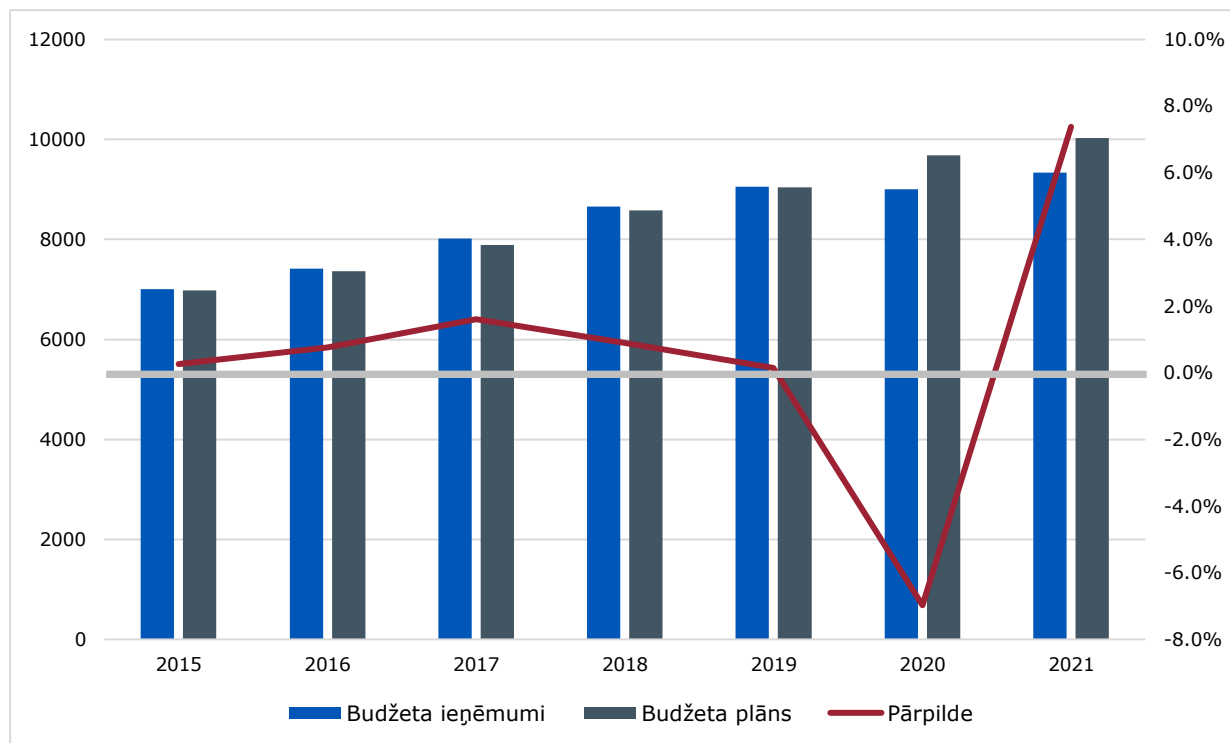
1.4.tabula. Nodokļu ieņēmumu dinamika, plāni un izpilde 2020.-2022. gadiem., %

	2021 fakts/ 2020 fakts	2022 budžets/ 2021 fakts	2 m 2022 fakts / 2 m 2021 fakts*	2022 budžets / 2021 budžets
Nodokļu ieņēmumi	11,4%	1,6%	19,4%	2,9%
UIN	35,5%	12,6%	123,1%	20,2%
IIN	5,9%	-3,4%	36,3%	4,7%
Sociālās iemaksas	7,1%	4,0%	58,3%	-7,2%
Nekustāmā īpašuma n.	1,8%	3,5%	3,1%	1,5%
PVN	8,6%	11,4%	27,8%	12,5%
Akcīzes nodoklis	4,3%	5,6%	10,1%	4,7%
Citi netieši n.	9,3%	10,0%	39,7%	0,8%

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

12. Kopumā ir jāatzīmē, ka FM nodokļu ieņēmumu prognozēšana pēdējos gados ir bijusi konservatīva un reālie nodokļu ieņēmumi vienmēr ir bijuši lielāki par budžeta likumā plānotajiem, izņemot 2020.gadu. Zemāk 1.3. attēlā redzams, ka nodokļu iekasēšanas plāns vienmēr ir pārpildīts, pat gados ar zemāku ekonomikas izaugsmi nekā plānots. Covid-19 krīzes un tālākās ekonomikas nenoteiktības dēļ, 2020. gads bija vienīgais, kad FM plāns netika izpildīts – iekasētais nodokļu daudzums bija par 7,0% mazāks par plānoto. Arī rezultāti par 2021. gadu, kad plāns tika pārpildīts par 7,3%, rāda, ka 2020. gads bija tikai izņēmums. Tik ievērojama nodokļu plāna pārpilde 2021. gadā notika ekonomiskās izaugsmes dēļ pēc Covid-19 pandēmijas, kā arī inflācijas pieauguma dēļ, kas pozitīvi ietekmēja nominālus nodokļu daudzumus.

1.3.attēls. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāns, izpilde un pārpilde no 2015.g.-2020.g. (tūkstošos eiro un pārpilde %)

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

- 13. Nākošajos gados sagaidāmā lielā nenoteiktība gan Covid-19 pandēmijas, gan energoresursu cenu, kā arī neskaidras ģeopolitiskās situācijas dēļ būs izaicinoša fiskālās politikas veidotājiem.** Ekonomiski sarežģītām attiecībām ar Krieviju, pēc tās iebrukuma Ukrainā, un energoresursu cenu kāpumam ir ievērojams potenciāls pasliktināt budžeta bilanci un palielināt parādu. Jau Covid-19 recesijas laikā ekspansīvā fiskālā politika ir ievērojami palielinājusi valstu parādus un veicinājusi pārmērīgas valsts iejaukšanās praksi ekonomikas procesos, kas strauji palielināja naudas piedāvājumu pasaulē un kāpināja inflāciju.
- 14.** Ārējās vides lielās nenoteiktības apstākļos, tuvākie gadi var būt sarežģīti Latvijas ekonomikai. Šādos apstākļos valdībai ir jābūt spējīgai ātri reaģēt uz situāciju un palīdzēt ietekmētām iedzīvotāju grupām. Kopumā, valdībai līdz šim ir veiksmīgi izdevies cīnīties ar Covid-19 izraisītās krīzes sekām un energoresursu cenu kāpumu. Ekonomiskā situācija joprojām paliek nestabila un ir iespējami papildus sarežģījumi, kas prasīs valdības aktīvu reaģēšanu. Šogad lielā mērā sāk darboties Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisms, lai stiprinātu Latvijas ekonomikas potenciālu saskaņā ar ES izvirzītajām prioritātēm¹⁰: (i) veicināt ES ekonomisko, sociālo, un teritoriālo kohēziju, (ii) stiprināt ekonomisko un sociālo noturību, (iii) mīkstināt krīzes sociālo un ekonomisko ietekmi, (iv) atbalstīt zaļās un digitālās transformācijas.
- 15.** Pašlaik notiek aktīvas diskusijas par ES fiskālo regulējumu gan attiecībā uz skaitlisko nosacījumu pielietojumu, gan attiecībā uz deficītu un parāda apmēru mazināšanas

¹⁰ EK darba dokuments Norādījumi dalībvalstīm par Atjaunošanās un Noturības plāniem. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/3_en_document_travail_service_part1_v3_en_0.pdf, skatīts: 29/09/2020

trajektorijām. Ņemot vērā, ka uzreiz pēc Covid-19 krīzes notika straujš energoresursu cenu kāpums un karš Ukrainā, pastāv varbūtība, ka skaitliskie nosacījumi nebūs spēkā arī 2023. gadā. Pēc vispārējās izņēmuma klauzulas darbības atcelšanas, turpmākos gados, ir sagaidāms atjaunots fiskālais regulējums, kas paredz pēckrīzes pārejas periodu un mērenu deficītu samazināšanas trajektoriju ES dalībvalstīm.

1.3. Nodokļu prognozes nākamajiem gadiem

16. Sadarbībā ar OECD, FDP ir izveidojusi nodokļu prognozēšanas modeli tuvākajiem trim gadiem, kas aprēķina katras nodokļu kategorijas ieņēmumus atsevišķi, izmantojot dažādas nodokļu bāzes. Nodokļu prognozēšanai tika izmantoti Finanšu Ministrijas pēdējās makroekonomiskās prognozes¹¹, kuras ir apstiprinājuši FDP. Ņemot vērā nestabilu ekonomisko un politisko situāciju pasaulē, arī nodokļu iekasēšanas rezultāti var stipri atšķirties no prognozētiem. Pēdējās prognozes par visnozīmīgākajām nodokļu grupām ir apkopotas 1.5. tabulā zemāk:

1.5. tabula. Faktiski iekasētie nodokļi 2021. gadā un nodokļu prognozes 2022.-2023. gadam (milj. eiro)

Nodokļu kategorija	2021	2022 FDP prognoze	2022 FDP prognoze / 2022 budžets	2023 FDP prognoze
Visi nodokļi	10031	10994	8%	11729
UIN	281	326	3%	353
IIN	1927	2079	12%	2233
VSAOI	3121	3429	6%	3639
PVN	2762	3142	2%	3415
AN	1105	1150	-1%	1203
Nekustamā īpašuma nodoklis	226	229	-2%	232
Pārējie nodokļi	609	639	2%	654

Avots: Padomes aprēķini

17. Ņemot vērā nestabilo makroekonomisko un politisko situāciju, minētās prognozes paliek indikatīvas un var ievērojami atšķirties no nākamo gadu reālajiem rezultātiem. Ievērojams nominālais prognozēto nodokļu pieaugums ir saistīts ar augstāko prognozēto inflāciju, kura pieauga uzreiz pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā un ES sankciju ieviešanas. **FDP kopējie prognozētie nodokļu ieņēmumi pārsniedz 2022. gada budžetā plānotos nodokļu ieņēmumus par 7,9%.** Jāatzīmē, ka budžetā prognozētie ieņēmumi balstījās uz vecākām makroekonomikas prognozēm, kad ekonomiskā situācija bija daudz stabilāka. Viena no galvenajām atšķirībām ir iepriekš zemākas inflācijas prognozes, kuru dēļ arī prognozētie nominālie nodokļu ieņēmumi bija zemāki. **Salīdzinot FDP nodokļu ieņēmumu prognozes ar FM pēdējām nodokļu prognozēm, FDP prognozētie nodokļu ieņēmumi pārsniedz FM prognozētos nodokļu ieņēmumus par 4,6%, kas augstās nenoteiktības un inflācijas apstākļos ir adekvāti.** Pozitīvi ir tas, ka Finanšu Ministrijas prognozētie

¹¹ FM makroekonomiskās prognozes. Pieejams: <https://www.fdp.gov.lv/lv/publikacijas-un-parskati/zinojumi/2022/09-03>, skatīts 21/03/2022

nodokļu ieņēmumi ir zemāki par FDP prognozēm. Turklāt, FDP atzīmē, ka Finanšu Ministrijas prognozes vienmēr bija konservatīvas, izņemot 2020. gadu, kad sākās Covid-19 krīze. Tāpēc pastāv varbūtība, ka FM plāns tiks pārsniegts arī 2022. gadā.

18. Lai arī ir sagaidāms, ka nominālais nodokļu iekasēšanas plāns tiks izpildīts inflācijas dēļ, tabulā 1.6 var redzēt, ka prognozētais nodokļu daudzums pret IKP nedaudz palielināsies, bet paliks svārstīgs 2022. gadā – dažiem nodokļiem (VSAOI, AN, nekustamā īpašuma nodoklim) īpatsvars pret IKP samazināsies, tomēr, PVN nodoklim tas pieaugs. 2021. gadā notika ekonomiskā izaugsme un iekasētais nodokļu daudzums pret IKP pieauga, salīdzinot ar 2020. gadu, kas pozitīvi ietekmēja valdības bilanci. Šobrīd ekonomiskās izaugsmes process turpinās, tomēr inflācijas ietekme uz nominālo nodokļu ieņēmumiem palielinās. Turklāt, inflācija palielina arī valdības plānotos izdevumus un rezultātā valdības bilance ievērojami neuzlabojas.

1.6. tabula. Faktiski iekasētie nodokļi 2021. gadā un nodokļu prognozes 2022.-2023. gadam (% no IKP)

Nodokļu kategorija	2021	2022 prognoze	2023 prognoze
Visi nodokļi	30,5%	30.1%	30,1%
UIN	0,9%	0.9%	0,9%
IIN	5,9%	5.7%	5,7%
VSAOI	9,5%	9.4%	9,3%
PVN	8,4%	8.6%	8,8%
AN	3,4%	3.1%	3,1%
Nekustamā īpašuma nodoklis	0,7%	0.6%	0,6%
Pārējie nodokļi	1,9%	1.7%	1,6%

Avots: Padomes aprēķini

19. FDP nodokļu ieņēmumu prognozes balstās uz FM makroekonomiskām prognozēm, kuras ir apstiprinājusi padome (IKP 2,1%, inflācija 8,5%). Gada beigās, augstās makroekonomiskās un fiskālās nenoteiktības dēļ, makroekonomiskie rādītāji var ievērojami atšķirties no apstiprinātajām prognozētajiem. Tāpēc Padome ir sagatavojusi modeļa jutīguma analīzi, kas parāda iekasēto nodokļu izmaiņas, salīdzinot ar bāzes rādītājiem, atkarībā no novirzēm inflācijas un IKP rādītājos, *ceteris paribus*. **Kopumā var secināt, ka samērīgas novirzes gadījumā no apstiprinātajām makroekonomiskajām prognozēm, iekasēto nodokļu novirzes nav radikālas.**

1.7. tabula. Kopējie nodokļu ieņēmumi pie bāzes scenārija (milj. eiro) un izmaiņas salīdzinot ar bāzes scenāriju (%), atkarībā no reālā IKP pieauguma un inflācijas 2022. gadā

Inflācija \ Reālā IKP pieaugums	-2,0%	0,0%	1,0%	Aktuālās prognozes (2,1%)	3,0%
7,0%	-5,0%	-3,1%	-2,2%	-1,2%	-0,4%
7,5%	-4,6%	-2,7%	-1,8%	-0,8%	0,0%
8,0%	-4,2%	-2,3%	-1,4%	-0,4%	0,4%
Aktuālās prognozes (8,5%)	-3,7%	-1,9%	-1,0%	10994	0,8%
9,0%	-3,3%	-1,5%	-0,6%	0,4%	1,2%
9,5%	-2,9%	-1,1%	-0,2%	0,8%	1,6%
10,0%	-2,5%	-0,7%	0,2%	1,2%	2,0%

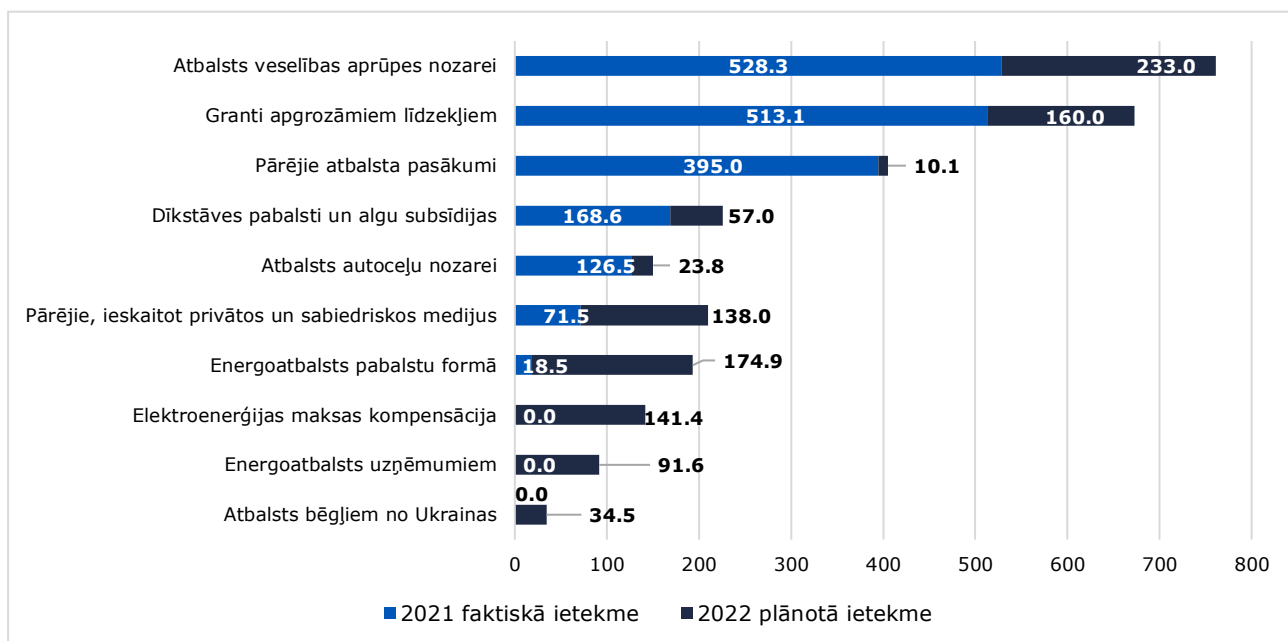
Avots: Padomes aprēķini

2. Ekonomikas stabilizācijas pasākumu fiskālā ietekme un fiskālie riski

2.1. Atbalsta pasākumu fiskālā ietekme

20. Latvijas valdība pēdējos gados reaģēja uz nestabilo ekonomisko situāciju un izveidoja ekonomikas stabilizācijas un iedzīvotāju atbalsta mehānismus, saskaņā ar starptautisko organizāciju rekomendācijām. Pēc FM pašreizējā novērtējuma, atbalsta pasākumu ietekme uz VVBB 2022.gadā sasniegs gandrīz 1,0 miljardu eiro, kas ir 2,8% no IKP. Patiesā pasākumu ietekme uz ekonomiku būs pat lielāka, jo daļa no pasākumiem neatstāj iespaidu uz VVBB. Šobrīd daļa no 2022. gada pasākumiem vēl nav realizēta (skatīt 5. tabulu zemāk). 2020.-2021. gada pasākumi ir saistīti ar Covid-19 atbalstu, bet 2022. gadā Covid-19 atbalstam pievienojās vēl energoatbalsts un Ukrainas bēgļu atbalsts. **Kopumā Padome atbalsta valdības izveidoto atbalsta pasākumu programmu, lai arī daži pasākumi varēja būt labāk mērķēti.**

2.1. attēls. Atbalsta pasākumi, kas ietekmē budžetu 2021. un 2022. gadā (milj. eiro)

Avots: Finanšu ministrijas dati un FDP aprēķini

21. Padome uzskata, ka kopumā Covid-19 atbalsts ir sasniedzis savu galveno mērķi un jaunu atbalsta pasākumu izveide pandēmijas apkarošanai šobrīd nav nepieciešama. Tomēr, ņemot vērā aktuālos notikumus pasaulē, kas ietver gan energoresursu ievērojamu cenu kāpumu, gan Krievijas iebrukumu Ukrainā, valdībai būs arī turpmāk operatīvi jāpielāgojas situācijai. Piemēram, pastāv noteikta varbūtība, ka politiskā situācija Ukrainā paliks nestabila ilgu laiku un bēgļu skaits pieaugs, palielinot budžeta izdevumus bēgļu uzņemšanai. **Turklāt Padome aicina valdību atbalsta instrumentus veidot labi mērķētus un izvairīties no vispārīgiem ekonomikas sildīšanas pasākumiem, kas var vēl vairāk palielināt inflāciju.**

- 22. Eiropas Komisija pieņēma jaunu pagaidu regulējumu, lai atbalstītu ekonomiku sakarā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā¹².** Regulējums balstās uz vairākiem aizsargnosacījumiem, tādiem kā samērīguma metodika, atbilstības nosacījumi un ilgtspējas prasības. Regulējumā tiek norādītas maksimāli pieļaujamas atbalsta summas vienam uzņēmumam (35 000 vai 400 000 eiro, atkarībā no nozares), aprakstītas likviditātes atbalsta shēmas caur garantiju un subsidētu aizdevumu sniegšanu, kā arī atbalsts, kas kompensētu augstās enerģijas cenas. Energoatbalsts nedrīkst pārsniegt 30% no saņēmēja attiecināmajām izmaksām vai 2 miljonus eiro¹³.
- 23.** Zemāk, 2.1. tabulā, ir apkopota Latvijas atbalsta pasākumu statistika, grupējot pa pabalstu saņēmēju grupām. Pašlaik piedāvātie aprēķini ir tikai provizoriski, balstīti uz MK lēmumiem un apstiprinātajām programmām. Salīdzinoši lielu atbalstu 2022. gadā saņems veselības nozare, kā arī iedzīvotāji transfertu formā. Apjomīgas Covid-19 atbalsta programmas beidzās 2022. gada februārī un jaunus Covid-19 atbalsta pasākumus valdība pagaidām neplāno. Turklāt, fakts, ka faktiski izmaksāto grantu summa ir ievērojami mazāka par plānoto, nozīmē, ka Covid-19 ietekme uz ekonomiku samazinājās un uzņēmumi spēj strādāt parastajā režīmā.

2.1. tabula. Atbalsta pasākumi ar prognozēto vai faktisko ietekmi uz budžetu 2020. – 2022. gadā (milj. eiro)

Pasākuma veids	2020 faktiskais atbalsts	2021 faktiskais atbalsts	2022 plānotais atbalsts	2022 faktiskais atbalsts (uz 15.03.2022)
Atbalsts iedzīvotājiem un darbaspēkam	129,6	552,0	451,5	39,5
Dīkstāves pabalsti un algu subsīdijas	107,8	168,6	57,0	6,1
Energoatbalsts pabalstu formā	0,0	18,5	174,9	0,0
Elektroenerģijas maksas kompensācija	0,0	0,0	141,4	0,0
Atbalsts bēgļiem no Ukrainas	0,0	0,0	34,5	0,0
Atbalsts uzņēmējiem	266,9	687,5	183,8	56,3
Atbalsts saistībā ar nodokļu maksājumu termiņiem	125,1	18,8	0,0	0,0
ALTUM aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem	13,1	1,9	0,0	0,0
ALTUM garantijas un ieguldījumi	18,5	3,1	0,0	0,0
Granti apgrozāmiem līdzekļiem	0,1	513,1	160,0	55,3
Atbalsts autoceļu nozarei	72,5	126,5	23,8	0,0
Atbalsts lauksaimniecības un pārtikas ražošanas nozares uzņēmumiem	37,5	24,1	0,0	1,0
Energoatbalsts uzņēmumiem	0,0	0,0	91,6	0,0

¹² EK regulējums ekonomikas atbalstam. Pieejams: [Valsts atbalsts: Komisija pieņem krīzes pagaidu regulējumu, lai atbalstītu ekonomiku sakarā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā \(europa.eu\)](https://europa.eu), skatīts 24/03/2022

¹³ EK regulējums ekonomikas atbalstam. Pieejams: [Valsts atbalsts: Komisija pieņem krīzes pagaidu regulējumu, lai atbalstītu ekonomiku sakarā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā \(europa.eu\)](https://europa.eu), skatīts 24/03/2022

2.1. tabulas turpinājums

Atbalsts valsts un AS sektoram	562,4	924,0	641,8	28,8
Atbalsts aviopārvadājumu nozarei	260,5	82,0	0,0	0,0
Atbalsts sabiedriskā transporta jomai	75,4	19,4	0,0	0,0
Atbalsts veselības aprūpes nozarei	123,6	528,3	233,0	24,6
Atbalsts kultūras nozarei un sportam	21,1	32,1	5,8	0,0
Atbalsts pašavaldību investīcijām	50,1	83,7	0,0	1,3
Atbalsts izglītības nozarei	22,1	47,9	4,3	0,0
Pārējie, ieskaitot privātos un sabiedriskos medijus	9,6	71,5	138,0	2,9
Atbalsts aviopārvadājumu nozarei	260,5	82,0	0,0	0,0
Kopā	958,9	2104,4	1064,3	124,6
No IKP	3,26%	6,25%	2,79%	0,34%

Avots: Finanšu ministrijas dati un FDP aprēķini

24. Kopējais paredzētais atbalsta apjoms 2022. gadam, ieskaitot mehānismus, kas neietekmēs fiskālo pozīciju, ir 1760 milj. eiro, jeb 4,8% no IKP, no kuriem 1064 milj. eiro (2,8% no IKP) ietekmēs fiskālo pozīciju. Pēc FM datiem, Covid-19 seku mazināšanai tiks pārdalīti arī ES fondi, kas neietekmēs Latvijas fiskālo pozīciju. Caur šo darījumu ir plānots iegūt papildus līdzekļus 201 milj. eiro apmērā un izmantot tos Covid-19 atbalsta sniegšanai. Vēl papildus 35 milj. eiro tiks saņemti caur ES fondu virssaistībām.
25. Ievērojama atbalsta daļa 2022. gadā, kurai ir fiskālā ietekme uz budžetu, ir vērsta uz veselības aprūpes nozares kapacitātes stiprināšanu un Covid-19 izraisīto seku novēršanu. Daļa no izdevumiem ir veltīta projektiem, kas nezaudēs savu vērtību arī pēc pandēmijas. Piemēram, tiek realizēti dažādi infrastruktūras projekti, kas uzlabos slimnīcu stāvokli, kā arī veikti iepirkumi, kas ļaus palielināt pacientu skaitu, kuri vienlaikus var atrasties stacionārā.
26. Pēdējās izmaksas, kas nodrošināja grantus apgrozāmajiem līdzekļiem par 2022. gada februāri, tika veiktas ne vēlāk par 15. martu. Pēdējie dati par 13. martu rāda, ka kopš 2022. gada janvāra tika izmaksāti 55,3 milj. eiro grantu formā no iepriekš plānotiem 160 milj. eiro, kas parāda, ka uzņēmumu vidē situācija 2022. gadā ir uzlabojusies. Ar algu subsīdijām situācija ir vēl pozitīvāka – no plānotiem 57 milj. eiro tika izmaksāti tikai 6,1 milj. eiro par to pašu periodu.
27. **Līdz 2022. gada 18. aprīlim turpinās vidējo un lielo uzņēmumu projektu pieteikšanās uz kapitāla aizdevumu atlaides saņemšanu**¹⁴. Katram projektam maksimāli pieļaujamā atlaides summa ir 10 milj. eiro un kopējais plānotais programmas finansējums ir 70 milj. eiro. Programmas mērķis ir sniegt atbalstu Latvijas tautsaimniecības attīstībai nozīmīgiem projektiem, kuri palīdzēs sasniegt tādus stratēģiskos mērķus kā ekonomikas reindustrializācija uz augstākas pievienotās

¹⁴ Atbalsta programma vidējiem un lielajiem komersantiem. Pieejams: https://www.liaa.gov.lv/lv/jaunums/uznemejiem-bus-pieejams-aizdevums-ar-kapitāla-atlaidi-lidz-10-miljoniem-eiro?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F, skatīts 15/03/2022

vērtības nozarēm un eksporta apjoma dubultošana līdz 2027. gadam. Ir paredzēts, ka realizētie projekti radīs ap 800 jauno darba vietu. Viena no programmas prioritātēm ir atbalstīt arī zaļos projektus.

- 28. Sakarā ar to, ka 2022. gadā uzreiz pēc Covid-19 krīzes atslābšanas notika straujš energoresursu cenu kāpums, kas finansiāli apdraudēja vismazāk aizsargātos sociālos slāņus, valdība nolēma sniegt papildus atbalstu, kas palielinātu iedzīvotāju maksātspēju.** No visnozīmīgākajiem pasākumiem, no 2021. gada 1. decembra līdz 2022. gada 30. aprīlim, tiks nodrošināta elektroenerģijas pakalpojuma maksas kompensācija visiem galalietotājiem. Pasākuma plānotā ietekme uz budžetu ir 141,4 milj. eiro. Turklāt tika pieņemti arī citi izdevumu kāpuma bremsējošie pasākumi, kas ietver dabasgāzes tirdzniecības kompensācijas, OIK kompensācijas, siltumapgādes pakalpojuma maksas kompensācijas u.c., kuru kopējā plānotā ietekme ir 91,5 milj. eiro. **Šobrīd plānotais energoatbalsts ir aprēķināts tikai pirmajai 2022. gada pusei. Tomēr pastāv augsta varbūtība, ka energoatbalsts būs jāsniedz arī 2022. gada otrajā pusē, gan nākamajos gados.**
- 29. Ir nodrošināta arī sociālo pabalstu izmaksa vairākām iedzīvotāju grupām.** No 1. janvāra līdz 30. aprīlim (katru mēnesi) seniori un personas ar invaliditāti saņems 20 eiro pabalstu, kā arī ģimenes ar bērniem saņems 50 eiro pabalstu. Turklāt vakcinētie seniori kopš 2021. gada 1. novembra līdz 2022. gada 31. martam, valsts vakcinācijas kampaņas ietveros, saņēma papildus 20 eiro līdzekļus. Minēto atbalsta mehānismu kopējā ietekme uz budžetu 2022. gadā ir 153,9 milj. eiro.
- 30. Nozīmīgu ietekmi uz Latvijas ekonomisko attīstību tuvākajos gados noteiks Atveseļošanās un noturības plāna ieviešanas efektivitāte.** Pēc FM novērtējuma, ANM plāna kumulatīvā papildus ietekme uz IKP pieaugumu 2022.-2029. gados būtu 1,3-1,5%, bet kumulatīvā ietekme uz nodarbinātību – ap 0,7 procentpunktiem. Pēc FDP novērtējuma, ANM programma varētu palielināt budžeta ieņēmumus par vairāk nekā 500 miljoniem eiro¹⁵.
- 31. ANM plāna līdzekļi tiks vērsti uz (i) klimata mērķu sasniegšanu (676,2 miljoni eiro), (ii) digitālo transformāciju (365,2 miljoni eiro), (iii) nevienlīdzības mazināšanu (370 miljoni eiro), (iv) ekonomikas transformāciju un produktivitātes reformām (196 miljoni eiro), (v) veselības nozari (181,5 miljoni eiro), (vi) likuma varas stiprināšanu (37 miljoni eiro)¹⁶.**

2.2. Fiskālie riski

- 32. Krievijas iebrukums Ukrainā ir pasliktinājis ekonomisko un politisko situāciju Eiropā.** Šobrīd Finanšu Ministrija ir izstrādājusi jaunas makroekonomikas prognozes, kas ņem vērā Eiropas sankcijas pret Krieviju. Tomēr situācija paliek ļoti nestabila un pastāv vairāki riski, kas var rādīt papildus izdevumus valdībai.
- 33. Krievija ir viens no lielākajiem dabasgāzes un naftas piegādātājiem pasaulē, kam iepriekš bija ciešas saistības gan ar Latviju, gan ar pārējām Eiropas valstīm energoresursu jautājumos.** Pēc sankciju pieņemšanas vairākas kompānijas sāka atteikties no energoresursu importēšanas no Krievijas, kas rādīja stipru spiedienu uz energoresursu cenām. Rezultātā ir pasliktinājusies arī gala patērētāja maksātspēja. Lai arī šobrīd valdība jau pieņēma dažus atbalsta pasākumus,

¹⁵ Novērtējums pieejams: <https://www.fdp.gov.lv/lv/media/2979/download>, skatīts 03/04/2022

¹⁶ ANM plāns, pieejams: <https://www.esfondi.lv/atveselosanas-un-noturibas-mehanisms>, skatīts 03/04/2022

kas palīdz dažām iedzīvotāju grupām, joprojām pastāv risks, ka cenas palielināsies arī turpmāk un valdība būs spiesta vēl vairāk palielināt izdevumus, lai sniegtu turpmāko atbalstu.

- 34. Kara darbību rezultātā ieradās bēgļu plūsmas no Ukrainas, kurām Latvija un citas Eiropas valstis sniegs palīdzību.** Jau tagad 2022. gadā ir plānots iztērēt 21 milj. eiro Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam, no kuriem 13,5 milj. eiro tiks iztērēti bēgļu izmitināšanai un ēdināšanai, 7,5 milj. eiro – iemaksām starptautiskajās organizācijās un citiem pasākumiem. Ņemot vērā, ka karš Ukrainā vēl turpinās, šīs summas var palielināties, kam ir potenciāls vēl vairāk pasliktināt valdības fiskālo pozīciju. Jau tagad MK projektā tika atzīmēts, ka pašreiz nav zināms precīzs atbalstāmo Ukrainas civiliedzīvotāju skaits un atbalsta ilgums. Indikatīvi tika plānots iztērēt 27 milj. eiro līdz 10 000 bēgļu izmitināšanai un ēdināšanai, kas atradīsies Latvijā līdz 90 dienām¹⁷.
- 35. Ir ietekmēti arī Latvijas uzņēmumi, kas nodarbojas ar produktu eksportu uz Krieviju vai iegādājās ražošanas materiālus šajā valstī.** Šobrīd netiek izskatīti projekti, kas būtu saistīti ar palīdzību šai uzņēmumu grupai, jo pagaidām situācija paliek neskaidra. Tomēr gadījumā, ja valdība nolems par atbalsta sniegšanu šai uzņēmumu grupai, jaunie mehānismi būs uzmanīgi jāizvērtē un jāmērķē. Augstas inflācijas apstākļos, nepilnīgi mērķēti un vispārīgi ekonomikas sildīšanas pasākumi ir nevēlami.
- 36. Padome norāda, ka sankciju dēļ rodas riski arī valsts uzņēmumiem. Ekonomiskās attiecības ar Krieviju tiks ierobežotas, tāpēc ir sagaidāms straujš tranzīta kritums, kas ietekmēs gan AS Latvijas dzelzceļš, gan Latvijas ostas, gan citus uzņēmumus.** Jau iepriekš Padome rekomendēja izveidot fiskālo rezervi valsts kapitālsabiedrību darbības potenciāli negatīvai ietekmei uz VVBB. Tas attiecas gan uz AS, kas ir piederīgas vispārējām valdības sektoram, gan tām, kas tam nekvalificējas. Vēsturiskie valsts AS darbības rezultāti norāda, ka tās ir vienas no lielākajām fiskālo risku avotiem. Korporatīvās pārvaldības problēmām, valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībās, kas pieklasificējamās vispārējam valdības sektoram, ir potenciāls radīt negatīvu ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci.
- 37. FDP norāda uz salīdzinoši lielo valsts budžeta atbalstu AirBaltic pēdējos gados.** Covid-19 atbalsts nozarei sasniedza 250 miljonus eiro 2020. gadā un vēl papildus 90 milj. eiro 2021. gadā, no kuriem 45 milj. eiro tika piešķirti no valsts budžeta. Ņemot vērā visu lidojumu, sakarā ar konfliktu Ukrainā, atcelšanu uz Krieviju, kā arī energoresursu cenu kāpumu, pastāv varbūtība, ka tiks pieprasīts atbalsts arī šim uzņēmumam. FDP norāda, ka pastāv informācijas trūkums par uzņēmuma biznesa plāniem un naudas izlietojumu, kas ļautu novērtēt iepriekšējā atbalsta apjoma adekvātumu. Ja tomēr atbalsts AirBaltic tiks sniegts arī 2022. gadā, ir augsti vēlams, lai process būtu vairāk caurspīdīgs un ir pieejama plašāka informācija par atbalsta līdzekļu izmantošanu.

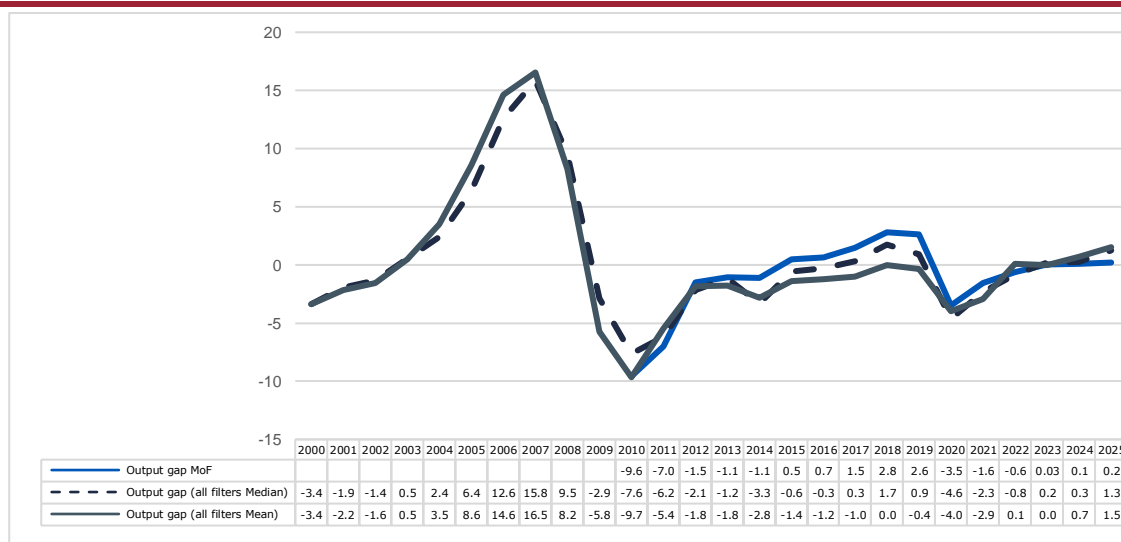
¹⁷ MK projekts Ukrainas bēgļu atbalstam. Pieejams: [Anotācija \(ex-ante\) \(mk.gov.lv\)](#), skatīts 17/03/2022

3. Makroekonomiskās vides novērtējums

3.1. Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes

38. Makroekonomikas prognozes, Stabilitātes programmas sagatavošanai, tika izstrādātas divas reizes ar mazāk kā 30 dienu starplaiku, ko izraisīja straujā ģeopolitiskās situācijas pasliktināšanās pēc 24. februāra. Š.g. 14. februārī Padome apstiprināja makroekonomikas prognozes¹⁸ - "Bāzes" jeb "Februāra" scenāriju.
39. Padome, vērtējot "Februāra" scenāriju, veica neatkarīgu statistiskās filtrēšanas modeli balstītu potenciālā IKP un izlaižu starpības novērtējumu. Padomes vērtējums lielā mērā saskanēja ar FM aprēķiniem un liecināja, ka ekonomika atrodas jauna ekonomiskās izaugsmes cikla sākuma fāzē. **Gan ministrijas, gan Padomes aprēķini liecināja, ka minimālas pozitīvas izlaižu starpības vērtības var prognozēt uz 2023. gadu un 2024.-2025.gadā ekonomika var pārliecinoši sākt darboties virs tās potenciāla. Attēlā 3.1.** redzams salīdzinājums starp visu izlaides starpības aprēķinam pielietoto statistisko filtru¹⁹ vidējo aritmētisko, mediānu un FM aprēķināto izlaides starpību. Gan mediānas, gan vidējās vērtības līknes norāda uz nedaudz straujāku izlaižu starpības virzību uz pozitīvām vērtībām nekā aprēķina FM.

3.1. attēls. Izlaižu starpības aprēķinu rezultātu salīdzinājums: četrus statistisko filtru vidējais un mediāna salīdzinājumā ar FM

Avots: FM un FDP aprēķini

40. Drīzumā, pēc februāra prognožu apstiprināšanas, Krievija iebruka Ukrainā, kas izraisīja turpmāku strauju un grūti prognozējamu notikumu ķēdi globālā ekonomikā, kurā par noteicošiem spēkiem kļuva globāla atbilde Sankciju formā pret Krieviju un bezprecedenta nestabilitāte energoresursu tirgos. **FM, šo notikumu kontekstā, pārstrādāja "Februāra" jeb "Bāzes" scenāriju un marta sākumā iesniedza Padomē apstiprināšanai "Sankciju" jeb "Marta" scenāriju.** Abu makroekonomisko scenāriju dati un to izmaiņas skatāmas zemāk, 3.1. tabulā.

¹⁸ Padomes viedoklis par makroekonomikas prognozēm "Bāzes (februāra) scenārijs" [14.02.2022. makroekonomikas prognožu apstiprināšana | Fiskālās disciplīnas padome \(fdp.gov.lv\)](#)

¹⁹ Aprēķinā izmantotie statistiskie filtri: Bakstera-Kinga, Kristiano-Fitzdžeralda, Hodrika-Preskota (HP), ar izlīdzinošo lambda parametru (100) vai (500) Hamiltona filtrs.

“Sankciju” jeb “Marta” scenārijs paredzēja ievērojami lēnāku ekonomikas attīstību un ietekmi uz dažādām nozarēm²⁰. Tajā netika mainīts potenciālā IKP un izlaižu starpības novērtējums. Arī Padome neveica atkārtotu potenciālā IKP un izlaižu starpības novērtējumu, jo statistiskas filtrēšanas pieejas neļauj ticami novērtēt pēdējo aktuālo notikumu ietekmi uz IKP potenciālu. Padome plāno atgriezties pie šāda novērtējuma 2022. gada rudenī, strādājot ar pilnībā atjaunotām makroekonomiskām prognozēm, bet pašreizējam vērtējumam izmanto FM iesniegto Sankciju scenāriju.

3.1. tabula. FM Marta un Februāra prognožu salīdzinājums

Makroekonomiskie rādītāji	2022	2023	2024	2025
(7.03.2022.) Reālā IKP izaugsme, %: SP 2022./25.	2,1	2,5	3,3	3,4
(10.02.2022.) Reālā IKP izaugsme, %: SP 2022./25.	4,0	3,9	3,4	3,4
Izmaiņas	-1,9	-1,4	-0,1	0,0
(7.03.2022.) Nominālā IKP izaugsme, %: SP 2022./25.	10,9	6,8	6,1	5,8
(10.02.2022.) Nominālā IKP izaugsme, %: SP 2022./25.	10,8	7,6	6,3	5,8
Izmaiņas	0,1	-0,8	-0,1	0,0
(7.03.2022.) Inflācija (PCI), %: VTBI SP 2022./25.	8,5	3,5	2,5	2,0
(10.02.2022.) Inflācija (PCI), %: SP 2022./25.	6,2	3,1	2,5	2,0
Izmaiņas	2,3	0,4	0,0	0,0
(7.03.2022.) IKP deflators, %: SP 2022./25.	8,7	4,2	2,7	2,3
(10.02.2022.) IKP deflators, %: SP 2022./25.	6,6	3,5	2,8	2,3
Izmaiņas	2,1	0,7	0,0	0,0
Potenciālā IKP pieaugums (10.02.2022) paliek nemainīgs	3,0	3,2	3,3	3,3
Izlaižu starpība (10.02.2022) paliek nemainīga	-0,6	0,03	0,1	0,2

Avots: FM un Padomes aprēķini

41. Šajā nodaļā apskatīti aktuālie faktori un riski, kas nosaka makroekonomisko attīstību Sankciju scenārija kontekstā, t.i. attīstību pēc 24. februāra Krievijas iebrukuma Ukrainā un tam sekojošām globālām pārmaiņām makroekonomiskā un ģeopolitiskā vidē. Sankciju scenārija kontekstā Latvijas makroekonomisko attīstību noteicošie faktori būs saistīti ar energoresursu cenu kāpumu, pārmaiņām eksporta un importa struktūrā un tirdzniecības partnervalstu maiņu, atsevišķas nozares ietekmēs materiālu piegādes ķēžu pārrāvumi (minerālmēslojums, metāli, koksne). Sankciju scenārija kumulatīvais efekts negatīvi ietekmēs Latvijas uzņēmumus, kuru bizness saistīts ar eksportu un importu no Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas, kas var izraisīt uzņēmumu bankrotu vilni.

²⁰ Padomes viedoklis par makroekonomikas prognozes “Sankciju (marta) scenārijs”09.03.2022. Koriģētās makroekonomiskās prognozes (Sankciju scenārijs) | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

3.2. Makroekonomiskā vide aktuālo risku kontekstā

42. Centrālās statistikas pārvaldes apkopotie dati liecina, ka 2021. gadā iekšzemes kopprodukts palielinājās par 4,8 %, salīdzinājumā ar 2020. gadu. IKP faktiskajās cenās pērn bija 32,9 miljardi eiro.
43. Ņemot vērā Sankciju scenāriju, Latvijas ekonomika nepiedzīvos lejupslīdi, tomēr turpmākiem gadiem prognozēta uz pusi lēnāka izaugsme nekā tā varēja būt, ja Sankciju scenārijs neiestātos. Jaunākā Latvijas Bankas prognoze²¹ 2022. gadam ir pat konservatīvāka nekā Finanšu Ministrijai.

3.2. tabula. Reālā IKP izaugsmes prognozes FM, LB

	2022	2023	2024	2025
IKP izaugsmes prognoze Sankciju (marta) scenārijs	2,1	2,5	3,3	3,4
IKP izaugsmes Bāzes (februāra) scenārijs	4,0	3,9	3,4	3,4
Latvijas Bankas atjaunotās IKP prognozes	1,8	3,2	4,1	-

Avots: FM, LB

Inflācijas attīstība

44. Inflācijas gaidas un arī inflācijas prognozes ir augstas un tiek izstrādātas neprognozējamās ģeopolitiskās situācijas apstākļos. Finanšu ministrija prognozējusi 2022. gadam 8,5% inflāciju un tās strauju samazinājumu 2023. gadā līdz 3,5%. Savukārt Latvijas banka 2022. gadam inflāciju prognozējusi vēl augstāku 9,5% un arī strauju samazinājumu līdz 3,7% 2023. gadā.

3.3. tabula Inflācijas prognozes FM, LB

	2022	2023	2024	2025
Inflācijas prognoze Sankciju (marta) scenārijs	8,5	3,5	2,5	2,0
Inflācijas prognoze Bāzes (februāra) scenārijs	6,2	3,1	2,5	2,0
Latvijas Bankas atjaunotās inflācijas prognozes	9,5	3,7	2,1	-

Avots: FM, LB

45. Energoresursu cenas strauji pieaug jau kopš 2021. gada otrā ceturkšņa, kas izraisīja ievērojamu inflācijas kāpumu gan ES kopumā, gan Latvijā. Ja vēl 2021. gada vasarā trešdaļu Eirozonas inflācijas varēja skaidrot ar energoresursu sadārdzinājumu, tad šī gada februārī enerģētika veidoja vairāk nekā 50% no kopējās inflācijas Eirozonā, galvenokārt atspoguļojot straujo naftas un gāzes cenu pieaugumu²².
46. **Gada inflācija Eirozonā martā palielinājusies līdz 7,5%, salīdzinājumā ar 5,9% februārī, kas ir augstākais līmenis kopš 1997.gada, liecina EUROSTAT. Enerģijas cenas martā gada izteiksmē kāpušas par 44,7%, salīdzinājumā ar 32% pieaugumu februārī.**

²¹ [Monētārā politika - Prognozes \(bank.lv\)](https://bank.lv)

²² [ECB] A new age of energy inflation: climateflation, fossilflation and greenflation [A new age of energy inflation: climateflation, fossilflation and greenflation \(europa.eu\)](https://www.ecb.europa.eu/press/pr/2022/02/20220202_en.html)

47. **Saskaņā ar CSP, inflācija Latvijā februārī sasniedza 8,7%, salīdzinājumā ar janvāri kad tā bija 7,4%.** Salīdzinot ar 2021. gada februāri, pārtikas cenas pieauga par 11,8%, bet elektroenerģijas, gāzes un cita kurināmā cenas kāpa ar 15,5%.
48. Janvārī, salīdzinot ar decembri, novēroja nelielu inflācijas samazināšanos par pus procentpunktu, bet kopumā no 2021. gada septembra katru mēnesi inflācija kāpj vidēji par 0,7% punktiem un pašlaik nav signālu, ka šis pieaugums var strauji apstāties vai kļūt lēnāks.
49. Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā 24. februārī, dabas gāzes tirgū ir notikuši vairāki vēsturiski augsti cenu kāpumi, pie tam, ka kopējais dabasgāzes cenu līmenis bija maksimāli augsts vēl kopš 2021.gada beigām. Attēlā 3.2. redzama dabasgāzes cenu dinamika 2021./2022. gadā pa mēnešiem.

3.2. attēls. Dabas gāzes iepirkuma nākotnes cena

Avots: Dutch TTF Gas Futures

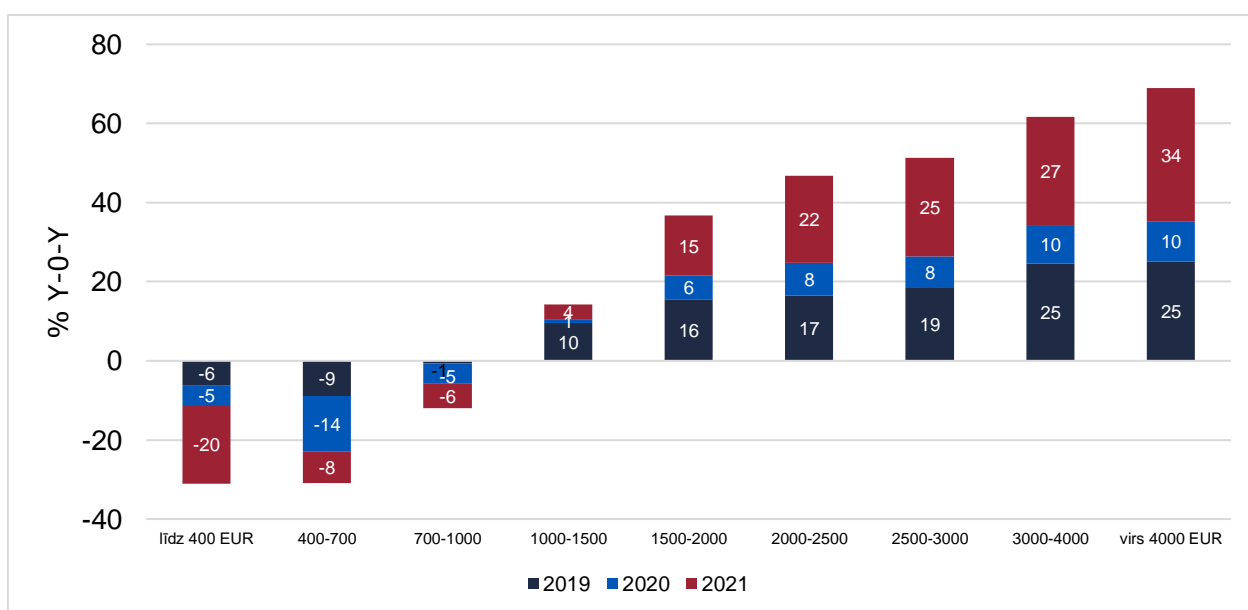
50. **Enerģijas resursu, it īpaši gāzes un naftas, cenas turpinās pieaugt, stimulējot pārtikas un ražošanas izejvielu cenas.** Lai gan pilnīga statistika par cenām pēc Ukrainas notikumiem vēl nav pieejama, redzams, ka dabas gāzes tirgū martā ar nelieliem starplaikiem ir sasniegti vairāki rekordi. Pēdējais straujais kāpums fiksēts pirmsdien 7. martā, kad dabasgāzes aprīļa (nākotnes) cena uzkāpa līdz 3700 dolāriem par tūkst./m³, bet jau piektdien nokritās līdz 1700 eiro, kas arī ir ārkārtīgi augsts radītājs. Svārstīga situācija dabas gāzes tirgū var saglabāties visu turpmāko gadu un vienlaikus pamudināt ES uz pāreju pie citiem piegādātājiem vai dabasgāzes aizstāšanas risinājumiem.
51. **Cik strauji inflācija kāps nākotnē pašlaik ir grūti prognozēt, jo situācija atkarīga no ģeopolitiskās spriedzes atrisināšanās scenārijiem, kas paši par sevi ir grūti prognozējami. Pašlaik vērojams pastāvīgs energoresursu un ražotāju cenu pieaugums, kas turpmāk tiek pārņemts uz patērētājiem.**
52. Februārī Latvijā degvielas cenas kāpušas par 27%, salīdzinot ar 2021. gada februāri, kas liecina par nelielu sabremzēšanos, bet ja atskatāmies atpakaļ statistikā, jau kopš 2021. gada oktobra degvielas cenas, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošiem mēnešiem, kāpa vidēji par 31%.
53. **Pieaugošā inflācija turpinās izraisīt izmaksu pieaugumu un uzkrājumu vērtības krišanos, kas kopumā bremzēs ekonomisko izaugsmi.** Reitingu aģentūra Fitch ir brīdinājusi par stagflācijas draudiem Eiropā, kas ir saistīti ar pasliktinātām Eiropas ekonomikas izaugsmes prognozēm un pieņēmumiem par ilgstoši augstām izmaksām. Tas tekošajā gadā nozīmētu lēnāku aizņemto līdzekļu īpatsvara

samazināšanos, kreditēšanas likmju pieaugumu un sarežģītākus refinansēšanas nosacījumus²³.

Darba tirgus un darba samaksa

54. Situācija darba tirgū liecina, ka brīvo darba vietu skaits turpina pieaugt, bet vienlaikus bezdarba līmenis krītas un ir salīdzinoši zems. Šāda situācija veido esošo darbinieku pastiprinātu noslodzi un rada spiedienu darba samaksas pieaugumam. Brīvo darba vietu skaits 2021. gadā pieauga par 25,3%, salīdzinot ar 2020. gadu, liecina CSP dati. Gada laikā privātajā sektorā brīvo darbvietu skaits palielinājās par 4,2 tūkstošiem jeb 35,8%, bet sabiedriskajā sektorā par 0,7 tūkstošiem jeb 9,5%. Daļēji šādu situāciju var skaidrot ar darbinieku aiziešanu atsevišķās nozarēs, kurās bija obligāta vakcinācijas pret Covid-19, tomēr lielākoties šādi izpaužas vispārējs darbaspēka trūkums tautsaimniecībā.
55. Faktiskā bezdarba līmenis 2021. gadā pastāvīgi samazinājās, nedaudz pieaugot tikai gada pēdējos mēnešos: faktiskā bezdarba līmenis 2021. gada janvārī bija 8,1%, bet decembrī tas nokritās līdz 7,5%. Jaunākie dati par šī gada februāri liecina, ka faktiskais bezdarba līmenis ir 7,6%, janvārī rādītājs bija tāds pats, bet reģistrētā bezdarba līmenis februārī bija 6,8%, par 0,1% punktu mazāk nekā janvārī.
56. **Pandēmijas ietekmē ir notikušas strukturālas pārmaiņas darba tirgū, kas izpaužas gan nodarbinātībā pa darbības veidiem, gan darbinieku atalgojumā. Bieži nozarēs, kuras visvairāk bija skārusi pandēmija (izmitināšanas, ēdināšanas pakalpojumi, un citi pakalpojumi t.sk. skaistumkopšana) bija spiestas atlaist darbiniekus, pie tam šie darbinieki daudzus gadus bija viszemāk atalgoti strādājošo segmentā.**

3.3. attēls. Darba ņēmēju skaita sadalījums pēc mēneša bruto darba ienākumiem

Avots: CSP [DSN010m]

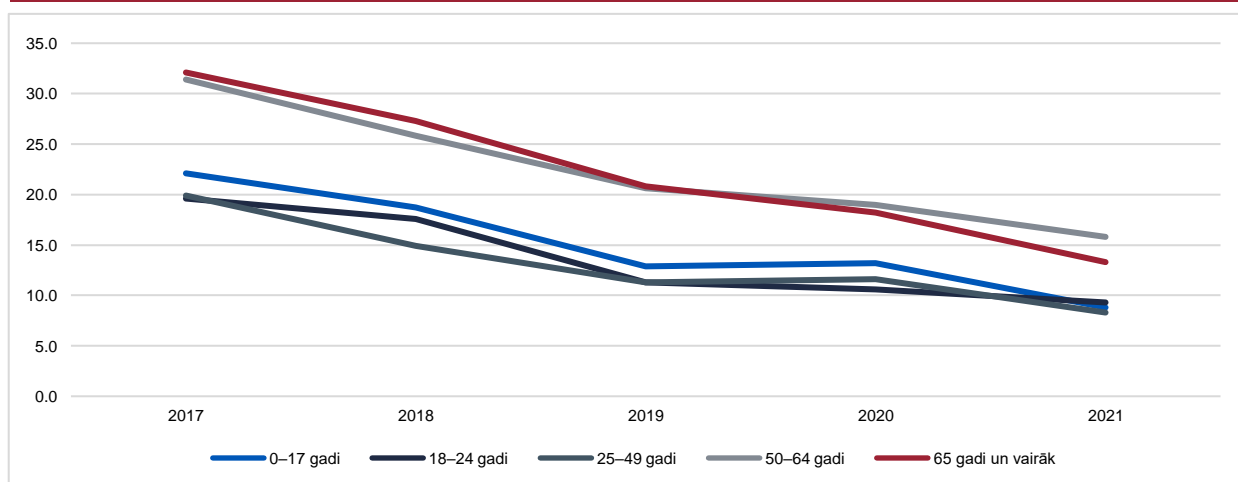
²³ Reitingu aģentūra Fitch (16.03.2022) [Stagflation Threatens Current European LevFin Cycle \(fitchratings.com\)](https://www.fitchratings.com/stagflation-threatens-current-european-levfin-cycle)

57. Bruto darba samaksa 2021. gadā pieauga katru ceturksni un vidēji četros ceturkšņos sasniedza 12% pieaugumu, pie tam pieaugums privātajā un sabiedriskajās sektorā atšķiras tikai simboliski par 0,1 %punktu, jeb apmēram 20 eiro.
58. Kopš pandēmijas sākuma, ir iezīmējušās nelielas strukturālas pārmaiņas ko var novērot analizējot aizņemto darba vietu skaita izmaiņas pa darbības veidiem. Apskatot pārmaiņas periodā no 2019. līdz 2021. gadam, redzams, ka ir pieaudzis aizņemto darba vietu skaits informācijas un komunikācijas pakalpojumos (IKT), Apstrādes rūpniecībā un Veselības un sociālā aprūpē. Salīdzinot ar šo pašu periodu, mazinājies aizņemto darba vietu skaits izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumos, transporta un uzglabāšanas pakalpojumos, mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumos, kā arī administratīvo un apkalpojošo dienestu darbībā.

Mājsaimniecību patēriņš

59. CSP statistikas dati par iedzīvotāju grupām, kas pakļautas nabadzības un sociālās nenodrošinātības riskam, pārlicinoši parāda uzlabojumus pēdējo gadu laikā, neskatoties uz pandēmijas negatīvo ietekmi uz ekonomiku. Savukārt dziļai materiālai un sociālai nenodrošinātībai bija pakļauti 5,3% iedzīvotāju (par 1,7%punktu mazāk nekā gadu iepriekš). Šis kontingents ir jāņem vērā, veidojot mērķētus atbalsta instrumentus, saistībā ar energoresursu cenu kāpumu.

3.4.attēls. Iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir pakļauti materiālai un sociālai nenodrošinātībai

Avots CSP [NNN181]

60. Iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir pakļauti materiālai un sociālai nenodrošinātībai pēdējo piecu gadu laikā ir pastāvīgi samazinājies, no 25% 2017. gadā līdz 11% 2021. gadā. Arī pandēmijas laikā, 2020. un 2021. gados, šis process turpinājās, kas norāda uz sociālā atbalsta sistēmas noturību. Tomēr joprojām lielākais nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars ir pirms pensijas un pensijas vecuma cilvēkiem. Vecuma grupā 50-64 gadiem, 2021. gadā sociālai nenodrošinātībai pakļauto iedzīvotāju īpatsvars bija 16%. Vecumā 65 un vairāk gadi, sociālai nenodrošinātībai bija pakļauti 13%.

61. Pieaugošā inflācija tuvākajā gadā negatīvi ietekmēs iedzīvotāju pirktspēju gandrīz visās iedzīvotāju ienākumu grupās, liekot patērētājiem koncentrēties uz nepieciešamāko preču iegādi. Savukārt sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupā, pirktspējas kritums var izraisīt nonākšanu galējā nabadzībā.
62. **Patērētāju ekonomiskais noskaņojums, jeb konfidences indekss, ir strauji pasliktinājies periodā kopš šī gada februāra. Jaunākie Eurostat dati liecina, ka martā patērētāju noskaņojums krities par 9,2 %punktiem un to visvairāk ietekmējušas patērētāju bažas par kopējo ekonomisko situāciju un mājsaimniecību finansiālo stāvokli turpmākos 12. mēnešos. Patērētāju konfidences indikators martā ir krities līdz (-22,7%) vērtībai, bet vēl februārī tas bija (-13,5%).** Šī indeksa sastāvdaļas ir komplekss vērtējums par (i) finansiālo situāciju mājsaimniecībā iepriekšējos 12. mēnešos, (ii) mājsaimniecību vērtējums par finansiālo perspektīvu nākošos 12 mēnešos, (iii) vērtējums par vispārējo ekonomisko situāciju nākošiem 12 mēnešiem, (iv) plāni veikt lielas iegādes turpmākos 12 mēnešos. Finansiālā situācija mājsaimniecībās iepriekšējos 12 mēnešos tā tika novērtēta -10,9% līmenī un īpaši neatšķiras no februāra vērtējuma, kā arī ir līdzīga ES vērtībai (-10,7%). Savukārt mājsaimniecību vērtējums par finansiālo perspektīvu nākošos 12 mēnešos strauji kritās: februārī tas bija (-0,1%), bet jau martā (-13,3%). Arī vērtējot vispārējo ekonomisko situāciju nākošiem 12 mēnešiem, mājsaimniecību noskaņojums ir pasliktinājies no (-23,3%) februārī uz (-42,95) martā, šis rādītājs ir zemāks nekā ES kopumā (-39,5%). Tomēr īpaši nav mainījušies patērētāju plāni veikt lielus pirkumus nākošo 12 mēnešu periodā, tie ir (-23,8%) līmenī un ir zemāki nekā ES kopumā (-15%).

Transporta nozare

63. Dzelzceļa un ostu segmentā jau vairākus gadus sistemātiski samazinās apkalpoto kravu apjoms. Pēdējos piecos gados dzelzceļa apkalpoto kravu apjoms samazinājās vidēji par 12%, bet ostās par 7%. Sankciju ietekme uz nozari var būt ļoti apjomīga un tuvākajos gados pat kritiska.
64. **Lielākā daļa dzelzceļa infrastruktūras ir saistīta ar Krieviju, turklāt imports un tranzīts dzelzceļa pārvadājumos veido 89% no starptautisko dzelzceļa pārvadājumu kopapjoma. Paralēli šim procesam ilgtermiņā notiks pārorientēšanās Rietumeiropas un Skandināvijas virzienos sakarā ar RailBaltic infrastruktūras attīstību, tomēr šis process notiks ļoti pakāpeniski, ar pilnu jaudu RailBaltic varētu sākt strādāt vien 2031. gadā.**

Dzelzceļa kravu pārvadājumi

65. Pēdējo gadu laikā dzelzceļa kravu pārvadājumu apjoms samazinās. 2021. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, samazinājums bija 10% apmērā. Straujāko samazinājumu piedzīvoja starptautiskie pārvadājumi (-11%), to skaitā imports kritās par 19%. Tajā pašā laikā tranzīta kravu apjoms pieauga par 26% un eksporta kravu apjoms pieauga par 9%. Starptautiskie dzelzceļa kravu pārvadājumi pēdējos divos gados veido vidēji 91% no dzelzceļā pārvadāto kravu kopapjoma.
66. **Apskatot dzelzceļa pārvadājumu īpatsvara sadalījumu iekšzemes un starptautiskos pārvadājumos, redzams, ka lielāko daļu (ap 70%) šajos pārvadājumos aizņem importa pārvadājumi un 19% tranzīta pārvadājumi.** Pandēmijas laikā ir nedaudz pieaugusi iekšzemes dzelzceļa pārvadājumu nozīme,

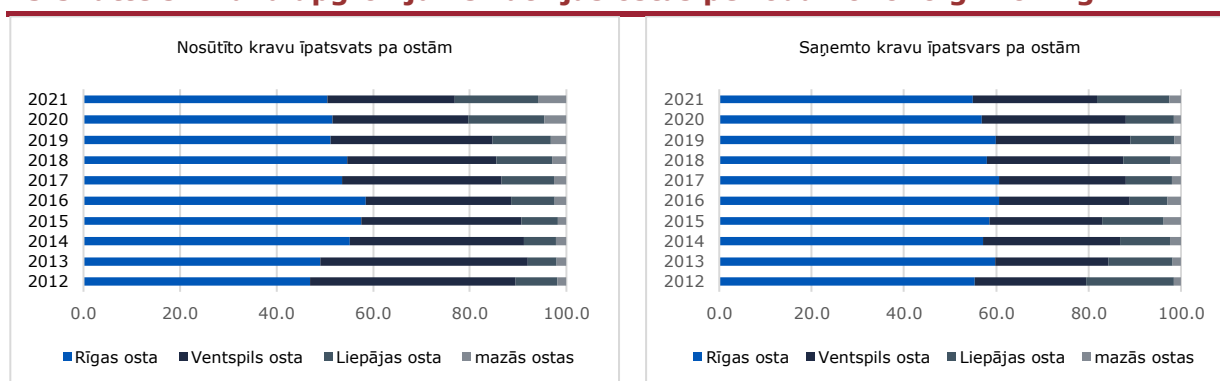
tomēr 2020. un 2021. gados tā veidoja vien vidēji 9% no dzelzceļa pārvadājumu kopapjoma. No starptautiskajiem dzelzceļa pārvadājumiem, pēdējos divos gados, caur ostām izgājušas ap 62% kravu.

- 67. Pesimistiskākais scenārijs, saskaņā ar Satiksmes ministrijas publiski paustām aplēsēm, paredz, ka kravu pārvadājumu apjoms pa dzelzceļu Latvijā var samazināties par 80-85%²⁴.**

Ostu kravu apgrozījums

- 68.** Kravu apgrozījums Latvijas ostās līdzīgi kā dzelzceļā samazinās, tajā pašā laikā Latvijas ostu specializācija kravu nosūtīšanā vai saņemšanā mainās minimāli. Rīgas osta daudzu gadu garumā saglabā līdera pozīcijas saņemto un nosūtīto kravu īpatsvarā, kas veido vairāk kā pusi no visa Latvijas ostu kravu apgrozījuma. Pēdējos astoņos gados pakāpeniski pieaug Liepājas ostas un mazo ostu nozīme kravu nosūtīšanā.

3.5. attēls. Kravu apgrozījums Latvijas ostās periodā no2010.g.-2021.g.

Avots: TRK070

- 69.** Vērtējot kravu apgrozījuma dinamiku redzams, ka tā ir lejupvērsta jau desmit gadu periodā ar dažiem pieauguma gadiem, piemēram, 2014. vai 2018. Ostu kravu apgrozījums kritās, it īpaši pandēmijas periodā 2020.-2021. gadā, vidēji par 18%. Pēdējo piecu gadu laikā visstraujāko kravu apgrozījuma kritumu piedzīvoja Rīgas osta, vidēji 10%, tai seko Ventspils osta ar 8% apgrozījuma kritumu. Savukārt kravu apgrozījums Liepājas ostā piecu gadu laikā pieauga vidēji par 5%, bet mazajās ostās vidēji par 7%.
- 70.** Vēlreiz, atsaucoties uz Satiksmes ministrijas vērtējumu, aprēķināts, ka Ventspils ostai, kā bijušajai eksporta ostai, kritiskākajā scenārijā iespējams divu trešdaļu kravu samazinājums, Rīgas ostā - 45%, Liepājai - samazinājums starp 20 un 30%.

Avio kravu pārvadājumi

- 71.** Sankciju piemērošana šogad un arī turpmākos gados negatīvi ietekmēs gan VAS AirBaltic darbību, gan VAS "Latvijas gaisa satiksme", gan Lidostas Rīga darbības rezultātus, kopumā samazinot gan ekonomikas izaugsmes, gan valsts budžeta ieņēmumu rezultātus. Pēc Satiksmes ministrijas novērtējuma, virzienā no Eiropas uz Krieviju un Āziju, pārlidojumu skaits jau pašlaik ir samazinājies par apmēram 75-80%,

²⁴ Linkaits: šobrīd mainās pilnīgi visas loģistikas ķēdes - Jauns.lv

tas var samazināt VAS "Latvijas gaisa satiksme" ieņēmumus par 20-25%. Uzņēmuma iemaksas valsts budžetā pēdējos gados bija 6-7 miljoni eiro, izņemot 2020. gadu, kad tas samazinājās līdz 5,9 milj. eiro.

72. AirBaltic pieņēmusi lēmumu pilnībā atstāt Krievijas tirgu un atcelt visus plānotos reisus uz un no galamērķiem Krievijā. Lidostā Rīga 2021. gadā nosūtīto un saņemto kravu apjoms ir pieaudzis par 20%, šādu pieaugumu ietekmējis bāzes efekts, salīdzinot apkalpoto kravu apjomu ar 2019. gadu redzams, ka pieaugums ir vien 2% apmērā. 2021. gadā ir samazinājies no lidostas Rīga nosūtīto kravu apjoms, salīdzinot ar 2020. gadu tie ir (-2%), bet salīdzinot ar 2019. gadu samazinājums ir (-22%). Pieaudzis ir saņemto kravu apjoms, salīdzinot ar 2020. gadu pieaugums ir 42%, bet salīdzinot ar 2019.gadu pieaugums ir 29% apmērā.
73. Šī gada pirmajos divos mēnešos gan nosūtīto, gan saņemto kravu apjoms bija pieaudzis vidēji par 39%. Nosūtīto kravu apjoms audzis vidēji par 21%, bet saņemto kravu apjoms par 54%.

Pasažieru pārvadājumi

74. Šī gada sākumā aviopārvadājumu nozare uzrādīja ļoti labus kravu un pasažieru pārvadājumu rezultātus. Airbaltic pirmos divus mēnešos pārvadāja četras reizes vairāk pasažieru nekā iepriekšējā gada attiecīgā periodā. 2021. gadā kravu apgrozījums Lidostā Rīga pieauga par 20%, salīdzinot ar 2020. gadu un arī par 2%, salīdzinot ar 2019. Savukārt pasažieru apgrozījums Rīgas Lidostā pamatīgi atpaliek no 2019. gada rādītājiem (-70%), tomēr tas ir par 14% pieaudzis, salīdzinot ar 2020. gadu.
75. **Nemot vērā Sankciju ietekmi un vispārējo energoresursu sadārdzinājumu, paredzams, ka pasažieru apgrozījums Rīgas lidostā tuvākajos gados var samazināties, turklāt pati ceļošana ar jebkuru transporta veidu kļūs mazāk pieejama patērētājiem sakarā ar maksātspējas samazināšanos.**

Ražošana

76. Jaunākā pieejamā statistika par ražotāju cenām Latvijā ir par šī gada februāri un tajā redzams, ka ražotāju cenas februārī, salīdzinot ar 2021. gada februāri, kāpušas par 25,5%, bet, salīdzinot ar 2021.g. janvāri, palikušas nemainīgas. Jāteic, ka janvārī ražotāju cenu kāpums bija būtiskāks. Ražotāju cenas janvārī, salīdzinot ar 2021. gada janvāri, kāpušas par 27%, bet, salīdzinot ar 2021.g. decembri par 2,5%.
77. Nozares, kurās februārī, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, cenu kāpums ir augstāks par vidējo ir elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde (+60%), atkritumu savākšana, apstrāde (42,2%), kas automātiski kāpina komunālās saimniecības izmaksas un pasliktina mājsaimniecību patēriņu un pašvaldību budžetu. Pieminamas arī tādas nozares kā kokrūpniecība (+33,2%), metālu ražošana (+30%) u.c.

Lauksaimniecība

78. Gan Sankcijas, gan arī karadarbība Ukrainas teritorijā būtiski ietekmēs Latvijas lauksaimniecības produkcijas izlaidi un tās ražošanas izmaksas. Galvenie faktori šeit būs dīzeldegvielas cenu kāpums, minerālmēslojuma cenu kāpums un arī potenciāls deficīts un piegādes pārrāvumi minerālmēslojuma tirgū.
79. Minerālmēslojuma pielietojuma apjoms Latvijas lauksaimniecībā pieaug ik gadu, vienlaikus paplašinās arī lauksaimniecības kultūraugu audzēšanas platības. Latvijas lauksaimniecībai nozīmīgā un Ukrainā ražotā (UREA) mēslojuma cena 2021. gadā, pēc

Pasaules bankas datiem, ir pieaugusi vairāk kā par 100%, turklāt cenas visstraujāk kāpa 2021. gada nogalē. Cenas turpināja augt arī 2022. gada pirmajos mēnešos, bet dati par cenām pēc karadarbības sākšanās Ukrainā vēl nav pieejami.

- 80. Reagējot uz dīzeļdegvielas cenu kāpumu šogad lauksaimniekiem jau no marta pieejama subsidētā dīzeļdegviela, kas citādā gadījumā būtu pieejama tikai no 1. jūnija. Šāds solis ir veikts, lai samazinātu ražošanas izmaksas lauksaimniekiem, ņemot vērā straujo dīzeļdegvielas cenu kāpumu, kas vēlāk atsloguļosies lauksaimniecības produkcijas cenā.**
- 81.** Dīzeļdegvielas cena janvārī un februārī ir pieaugusi vidēji par 25%, tomēr jāatzīmē, ka 2021. gada janvārī un februārī dīzeļdegvielas cena samazinājās attiecīgi par 15% un 6%, tādēļ cenu kāpumu ietekmējusi arī zemā bāze. Tomēr cenu situācija vērtējama kā nozarei nelabvēlīga. Janvārī, salīdzinot ar decembri, dīzeļdegvielas cena kāpa par 2%, bet februārī par 6%.
- 82. Nenoteiktība un risks, ka karadarbība ietekmēs Ukrainas lauksaimniecības nozari, rada pārtikas krīzes risku visai pasaulei.** Ukraina pēdējos piecos gados ir audzējusi kviešu eksporta apjomu un šis apjoms veido ap 8% Eiropas reģionā. Krievijas kviešu eksports veido ap 20%. Turklāt, no šī gada februāra līdz jūnijam, Krievija jau ieviesusi kviešu eksporta ierobežojumus.

Būvniecība

- 83.** Būvniecības nozare jau 2021.gadā saskārās ar strauju materiālu izmaksu pieaugumu, ko, saistībā ar energoresursu cenu kāpumu, izraisīja gan piegādes ķēžu pārrāvumi, gan arvien augstākas izmaksas būvmateriālu ražotājiem. Pēc sankciju iedarbināšanas, materiālu cenu kāpums notika vēl straujāks, kā arī iestājās kritiski svarīgu būvmateriālu (piemēram, metāla armatūras) deficīts. Šie apstākļi rada būtisku apdraudējumu apjomīgu būvniecības, t.sk. inženierbūvniecības projektu savlaicīgai realizācijai, kā arī nozares uzņēmumu maksātspējai.
- 84.** Saskaņā ar CSP datiem, būvniecības izmaksu kāpums 2021. gadā vidēji pieauga par 7%, salīdzinot ar 2020. gadu. Statistika par 2021. gadu liecina, ka otrajā ceturksnī strauji pieauga tieši materiālu izmaksu, šis pieaugums pārsniedza darbaspēka izmaksu pieaugumu pat par 11-20 %punktiem.
- 85.** CSP dati par būvniecības izmaksām februārī liecina, ka ,salīdzinot ar 2021. gada februāri, resursu izmaksas ir pieaugušas par 17%, no tiem par 23 % pieaugušas tieši būvmateriālu izmaksas, par 7,5% pieaugušas strādnieku izmaksas un par 13,3% pieaugušas izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.
- 86.** Operatīvā informācija nozarē pašlaik pieejama tikai nozares ekspertu vērtējumā²⁵. Pēc šī novērtējuma, sankciju rezultātā, mainot metāla armatūras piegādātājus, cena šim materiāliem ir divkārtšojusies, salīdzinot ar 2021. gadu un trīskārtšojusies, salīdzinot ar 2020. gadu. Savukārt ceļu būvniecībā nepieciešamais bitumens ir kļuvis divas reizes dārgāks, turklāt situāciju pasliktina arī degvielas cenu kāpums.

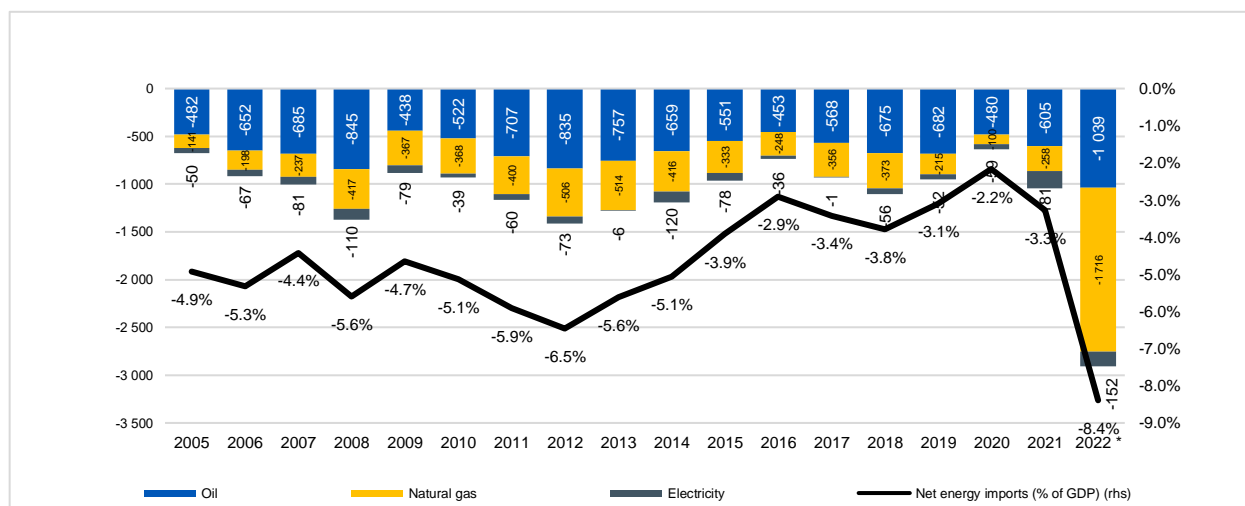
Ārējās tirdzniecība un tirdzniecības bilances attīstība

- 87.** Padome, kā atsevišķu makroekonomisko stabilitāti ietekmējošu risku, atzīmē enerģijas resursu cenu negatīvo ietekmi uz tirdzniecības bilanci un tekošo kontu, kā rezultātā tirdzniecības un tekošā konta deficīts var strauji pieaugt. Ilustrācijai pievienota

²⁵ Dienas Bizness (22.03.2022) Guntars Gūte, "Būvniecībā ārkārtas situācija" pieejams: <https://www.db.lv/zinas/valsts-politika-tikai-formejas-materialu-trukst-506966>

Citadele bankas analītiķu veidotā prognoze par enerģijas importa cenu ietekmi uz ārējās tirdzniecības bilanci procentos no IKP 2022. gadam.

3.6. attēls: Latvia Latvijas enerģijas imports (M/EUR) * 2022. gads - pilns gads ar FM pieņēmumiem

Avots: Citadele Banka

Eksports un imports ar Sankciju scenārijā iesaistītām valstīm

88. Eksports uz Krieviju, Baltkrieviju un Ukrainu 2021.gadā veidoja ap 10% no Latvijas eksporta kopapjoma. Paredzams, ka šis eksporta daļas strauja samazināšanās bremzēs IKP izaugsmi vidējā termiņā.

Sankcijas ievērojami ietekmēs arī importu no Krievijas, Ukrainas un Baltkrievijas. Imports no šīm valstīm 2021.gadā bija ap 13% no visa importa kopapjoma. Taču Latvijas tirgum būtiskākais pavērsiens ir Krievijas dabasgāzes importa pārtraukšana. Pakāpeniski tiek ieviests pilnīgs vai daļējs importa embargo uz atsevišķiem dabas resursiem no Krievijas un Baltkrievijas. 8. martā ASV prezidents Džo Baidens paziņoja par pilnīgu atteikšanos no Krievijas energoresursiem. Apvienotā Karaliste skaidri norādījusi, ka sekos ASV piemēram. Lietuva 2. aprīlī paziņoja²⁶, ka reaģējot uz Krievijas enerģētisko šantāžu atsakās no turpmāka Krievijas gāzes importa. Latvijā, Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija, 6. aprīlī skatīja priekšlikumus par grozījumiem Enerģētikas likumā, kas noteiktu aizliegumu dabasgāzes piegādēm no Krievijas uz Latviju. Komisija grozījumu atbalstīja, tomēr par gala lēmumu vēl nav skaidrības, jo grozījumi tiks skatīti atkārtoti un gala lēmumu pieņems Saeima.

89. Kopš 2014. gada līdz 2016. gadam notika straujš eksporta samazinājums gan Baltkrievijas, gan Krievijas virzienā, bet situācija ar importu bija ļoti svārstīga, bija gan lieli kritumi, gan pieaugumi. Kopš 2016. gada vērojama tirdzniecības attiecību atjaunošanās - lēnāk vai straujāk pieaugot eksportam un importam ar abām valstīm, tā turpinājās līdz pat 2019. gadam.

90. Statistikas dati liecina, ka Krievijas un Baltkrievijas importa apjoms 2021. gadā ievērojami pieauga, salīdzinot ar 2020. gadu un arī pārsniedza daudzu gadu rādītājus.

²⁶ [Lithuania cuts off Russian gas imports, urges EU to do same \(msn.com\)](https://www.msn.com)

Importa apjoma pieaugums no Krievijas pagājušajā gadā pārsniedza 74%, tas ir augstākais rādītājs 10 gadu laikā. Taču eksports uz abām valstīm piedzīvo lejupslīdi. Piemēram eksporta samazinājums uz Baltkrieviju 2021. gadā bija 10%, bet uz Krieviju 4%.

- 91. Eksporta īpatsvars uz Krieviju pēdējo 10 gadu laikā ir vidēji 9% no eksporta kopapjoma, tomēr te vērojama lēnu apjoma samazināšanās no 10% 2011. gadā līdz 7% 2021.** Piemēram, 2019., 2020. gadā naudas izteiksmē tas bija vidēji 45 milj. eiro samazinājums gadā. Eksporta īpatsvars uz Baltkrieviju ir diezgan nemainīgs pēdējo 10 gadu gaitā - vidēji 1,5% no eksporta kopapjoma, bet arī tas minimāli samazinās - 2011.g. tas bija 1,8% no kopapjoma, bet 2021.g. 1,1%.
- 92.** Ekonomiskā sadarbība un ārējā tirdzniecība ar Ukrainu apjoma ziņā vairāk līdzinājās sadarbībai ar Baltkrieviju. Importa apjoms no Ukrainas veidoja nedaudz vairāk kā 1% importa kopapjomā, līdzīgs bija arī eksporta apjoms.

4. Fiskālie skaitliskie nosacījumi

93. Sagatavojot fiskālās politikas stratēģiju Stabilitātes programmai 2022./25., Finanšu ministrija atsaucās un balstās pamatā uz Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 33. pantu²⁷, Fiskālās disciplīnas likuma (FDL) pantiem (pamatā 11. un 12. pantu²⁸), uz ES Padomes Regulu Nr.1175/2011, ar ko groza Padomes Regulu Nr.1466/97 un uz Eiropas komisijas š.g. 2. marta komunikāciju "ES fiskālās politikas vadlīnijas 2023"²⁹, kā jaunāko dokumentu, kas nosaka ietvaru Stabilitātes programmu fiskālās stratēģijas vērtēšanai. Pielikumā 1, šī dokumenta noslēgumā, konspektīvi izklāstīti pieci galvenie ES fiskālās politikas vadlīnijās formulētie principi.
94. Minēto dokumentu kopums un konteksts izmantots par pamatu pakāpeniskai fiskālās pārejas perioda stratēģijas definēšanai, ņemot vērā ES SIP izņēmuma klauzulas darbības izbeigšanos 2023. gadā.
95. Savā vērtējumā Padome skata Stabilitātes programmas 2022./25. atbilstību fiskālā regulējuma normu kopumam, it īpaši pašreizējā pārejas periodā pievēršot uzmanību atbilstībai Eiropas komisijas š.g. 2. marta komunikācijā definēto fiskālās politikas principu kopumam. Minētajā komunikācijā ir prezumēts, ka sākot ar 2023. gadu tiks pārtraukta SIP izņēmuma klauzulas darbība.

4.1. Deficīta samazināšanas trajektorija

96. **Padome konstatē, ka Stabilitātes programmā 2022./25. ir iestrādāta pāreja strukturālā deficīta uzlabošanai, vienlaikus neveicot strauju fiskālās konsolidācijas pasākumu kopumu, bet tieši pretēji, veicinot pakāpenisku, Pandēmijas laikā akumulēto, negatīvo fiskālo seku neitralizāciju (skat 4.1. tabulu).**

4.1.tabula. Nominālās un strukturālās bilances vērtības

	2022	2023	2024	2025
Nominālā bilance Sankciju scenārijs	-6,5	-2,8	-2,3	-1,7
Nominālā bilance Bāzes scenārijs	-5,9	-2,3	-1,7	-1,1
Strukturālā bilance Sankciju scenārijs	-3,5	-2,5	-2,0	-1,5
Strukturālā bilance Bāzes scenārijs	-2,9	-1,9	-1,4	-0,9

Avots: Finanšu Ministrija

97. Plānojot deficīta samazināšanas trajektoriju periodā no 2023. līdz 2025. gadam, FM pielieto nacionālā un ES fiskālā regulējuma kombinētu pieeju, kuras būtība ir sekojoša: **Pamatojoties uz FDL 12. pantu**, kas paredz gadījumus atkāpei no bilances (-0,5% pret IKP) nosacījuma t.sk. 1. daļā minētos gadījumus atzīt, ka Covid-19 pandēmija ir dabas procesa izraisīts materiāls zaudējums ar negatīvām fiskālām sekām, kuru apmērs pārsniedz 0,1% no IKP.
98. **Pamatojoties uz FDL 11. pantu**, kas paredz kādā veidā tiek koriģēta minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, lai nodrošinātu to, ka iepriekšējo gadu faktiskās novirzes no bilances nosacījuma neietekmē budžeta

²⁷ Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums (likumi.lv)

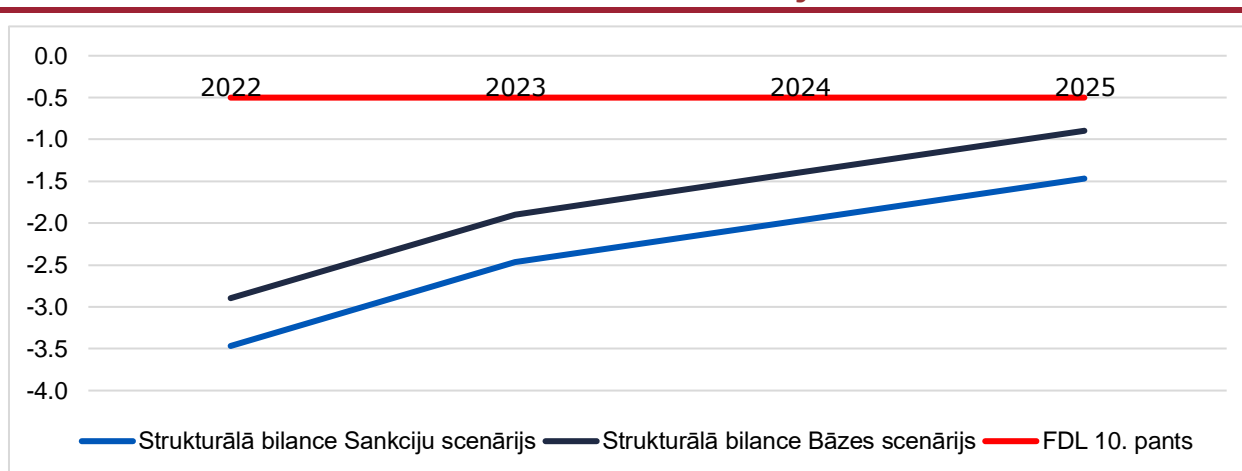
²⁸ Fiskālās disciplīnas likums (likumi.lv)

²⁹ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL (02.03.2022) Fiscal policy guidance for 2023 com_2022_85_1_en_act_en.pdf (europa.eu)

sabalansētību. Balstoties uz šo FDL pantu un tā 6. punktu - noteikt, ka ietvara likuma projektā trešajam gadam minimālo plānojamo vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci nosaka par 0,5% pret IKP lielāku, nekā paredzēts strukturālās bilances nosacījumā, tātad kopumā 1% pret IKP apmērā.

- 99. Pamatojoties uz ES Padomes Regulu Nr.1175/2011, ar ko groza Padomes Regulu Nr.1466/97 piekto pantu - noteikt cikliski koriģētajā budžeta bilanci, izņemot vienreizējus un citus pagaidu pasākumus, veikt atbilstīgus ikgadējos uzlabojumus, kas vajadzīgi, lai sasniegtu tās vidēja termiņa budžeta mērķi, par kritēriju ņemot 0,5 % pret IKP.**
- 100.** Padome atzīst, ka FM plānotie strukturālās bilances uzlabošanas pasākumi atspoguļo pakāpenisku tuvināšanos FDL 10.pantā paredzētam deficīta apmēram (-0,5% pret IKP), saskaņā ar ES fiskālās politikas vadlīnijām.

4.1. attēls. Strukturālā Balance Bāzes un Sankciju scenārijs pret FDL 10. panta Strukturālās bilances nosacījumu

Avots FM, FDL

- 101.** Ņemot vērā pašlaik ekonomikā pastāvošo risku kopumu, Padome piekrīt FM pieejai, ka strauja Fiskālās disciplīnas likuma normu ievērošana attiecībā un strukturālās bilances nosacījumu, prasītu straujus budžeta konsolidācijas pasākumus, kas ierobežotu iespējas reaģēt uz diviem pašlaik nozīmīgākajiem ekonomiskās stabilitātes riskiem: (1) energoresursu cenu kāpuma izraisītām sociālekonomiskām sekām un (2) valsts drošības apdraudējumu ņemot vērā Krievijas militāro agresiju reģionā. Padome šajā gadījumā pamato savu pozīciju Komisijas Komunikācijā "Fiskālās politikas vadlīnijas 2023" paustajā:

Pamatojoties uz ziemas makroekonomisko prognozi³⁰, Komisija uzskata, ka pāreja no atbalstošas fiskālās politikas 2020.–2022. gadā uz neitrālu kopējo fiskālo politiku, realizējama sākot ar 2023. gadu, vienlaikus saglabājot gatavību reaģēt uz mainīgo ekonomisko situāciju.

³⁰ [Winter 2022 Economic Forecast: Growth expected to regain traction after winter slowdown | European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/winter-2022-economic-forecast-growth-expected-to-regain-traction-after-winter-slowdown)

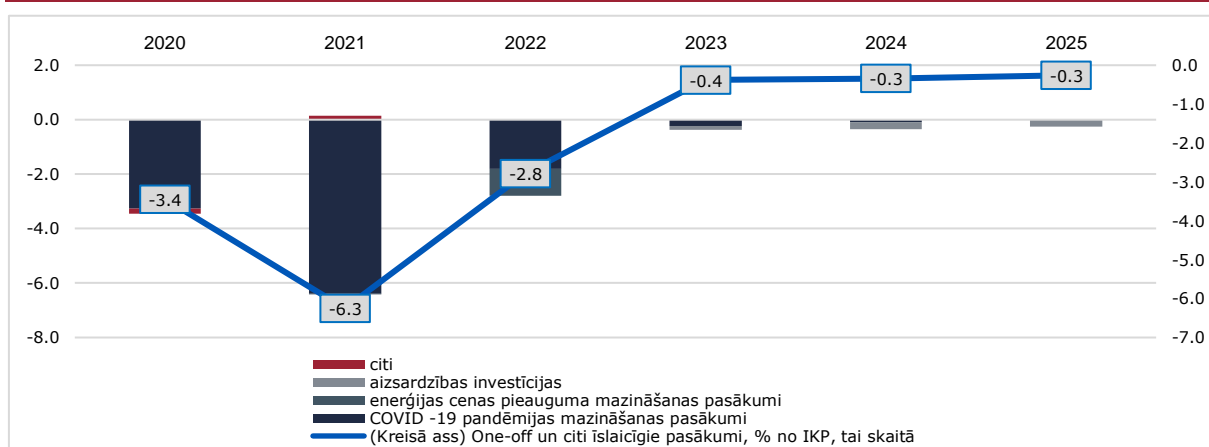
4.2. Vienreizējie (*one off*) pasākumi

102. Kopš Covid-19 uzliesmojuma sākuma fiskālās stimulēšanas pasākumu kopums pakāpeniski pieaug. 2020. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts sasniedza (-4,5%) pret IKP, bet jau 2021. gadā (-7,2%). 2021. gada otrajā pusē Latvijas ekonomika sāka atgriezties pie pirmskrīzes rādītājiem, IKP atgriezās uz izaugsmes trajektorijas, tomēr izaugsme bija pakļauta virknei risku, kas sāka realizēties 2021. gada nogalē un 2022. gada sākumā. To skaitā, straujā energoresursu cenu kāpums, strauja inflācijas tempu attīstība, visbeidzot strauja un neprognozējama ģeopolitiskās situācijas pasliktināšanās sakarā ar Krievijas militāro iebrukumu Ukrainā.

103. Reagējot uz šiem izaicinājumiem SP 2022./25. vispārējās valdības budžeta projektā ir iestrādāta ne tikai pakāpeniska deficīta samazināšanas trajektorija, bet arī trīs veidu vienreizējie pasākumi, kam ir fiskāli stimulējošs raksturs (skat 4.2. attēlu):

- COVID -19 pandēmijas mazināšanas pasākumi – darbības periods 2022.-2024.g.;
- enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi – darbības periods 2022.g.;
- aizsardzības investīcijas - darbības periods 2023.-2025.g.

4.2. attēls. Vienreizējie (*one-off*) pasākumi, kas ietverti strukturālā bilancē periodos no 2020-2025 gadam

Avots: FM

104. Covid-19 pandēmijas seku mazināšanas pasākumi ir tiešā veidā attiecināmi uz vienreizējiem pasākumiem, kuru ieviešana saistīta ar dabas procesu izraisītu un laikā ierobežotu apdraudējumu.

105. Enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi ir saistīti ar sociālekonomisko seku novēršanu ekonomikā periodā, kad energoresursu tirgus ir nenoturīgs, bet sociāli un materiāli mazaisargātie iedzīvotāji var izjust terminētas grūtības sadzīves pamatvajadzību nodrošināšanā. Šo pasākumu iekļaušana pie vienreizējiem, kas neietekmē SB tomēr ir apšaubāma, jo visas pazīmes liecina, ka energoresursu cenu pieaugums ir pastāvīgs, līdz ar to atbalsts varētu būt nepieciešams arī turpmākos gadus.

106. Aizsardzības investīcijas pilnībā nav pamatojamas ar vienreizēja pasākuma definīciju³¹, tomēr Padome uzskata, ka investīcijas valsts militārā drošībā šajā vēsturiskajā periodā ir bezprecedenta gadījums, no kura ir atkarīga valsts teritoriālā un tās iedzīvotāju fiziskā un materiālā drošība. Nosakot šo pasākumu kā vienreizēju, Padome aicina aplūkot šo fiskālo nepieciešamību kontekstā FDL 12. panta otrajā daļā minēto gadījumu, kas ļauj pārsniegt strukturālās bilances apmēru (-0,5% pret IKP), saistībā ar LR Satversmes 62. pantā³² minēto valsts apdraudējumu.

4.3. Valsts parāda nosacījums

107. Kopš SIP izņēmuma klauzulas iedarbināšanas Latvijā, nemainīgi bijis spēkā valsts parāda nosacījums. Pandēmijas periodā vispārējās valdības parāds ievērojami pieaudzis, tomēr tas nepārsniedza pieļaujamo 60% pret IKP līmeni.

108. Vispārējās valdības parāds, pēc Valsts Kases provizoriskā novērtējuma, 2021. gadā sasniedza 44,8% pret IKP³³, bet iepriekš VTBI 2022./24. prognozētais parāda apjoms bija 49% pret IKP, tātad gads noslēdzās ar labāku rezultātu.

109. Jāņem vērā, ka 2021. gada nogalē strauji augošā inflācija izraisīja arī nominālā IKP pieaugumu. Šajā situācijā "uzlabojās" vispārējās valdības parāda rādītāji, kas var radīt maldīgu priekšstatu par turpmāku parāda kāpināšanas politikas iespējamību.

110. Sākoties Covid-19 krīzei, pirmie apjomīgākie aizņēmumi veikti 2020. gada martā aprīlī. Vienlaikus pieauga arī ārpusbilances saistības, sakarā ar garantijas līdzekļu akumulēšanu Altum programmām Covid-19 krīzes pārvarēšanai, tomēr šie līdzekļi netiek ietverti ne valsts, ne vispārējās valdības parāda datos.

111. Salīdzinot VV parāda apmēru 2020. gada ceturktā ceturksnī ar apmēru 2019. gada ceturktā ceturksnī, redzams, ka parāds pieauga par 13%, bet salīdzinot 2021. gada trešo ceturksni (pēdējais pieejamais) ar 2019. gada ceturto ceturksni, redzams, ka parāds pieaudzis par 23%.

112. Absolūtos skaitļos, saskaņā ar CSP pieejamiem datiem redzams, ka vispārējās valdības parāds 2019. gada noslēgumā bija 11,2 mljrd. eiro, 2020.

³¹ **SIP Vademecum (2019)** skaidrojums par vienreizēju pasākumu pieejas piemērošanu, lai pasākums par tādu tiktu uzskatīts tam ir jāatbilst šādiem principiem:

I princips: Vienreizējie pasākumi pēc būtības netiek atkārtoti. Vienreizējiem pasākumiem, pēc būtības ir tikai īslaicīga, vienreizēja ietekme uz vispārējās valdības ieņēmumiem vai izdevumiem. Lai tas tā būtu, vienreizējam pasākumam ir jābūt raksturīgām īpašībām, kas padara tā ietekmi īslaicīgu, t.i., pasākumam nevar būt ilgstoša ietekme uz budžeta stāvokli.

II princips. Pasākuma vienreizēju raksturu nevar noteikt ar likumu vai autonomu valdības lēmumu. Lai nodrošinātu savlaicīgu un efektīvu politikas uzraudzību, būtu jābūt iespējai viennozīmīgi novērtēt pasākuma vienreizējo raksturu pēc tā izsludināšanas. Šī iemesla dēļ pasākuma vienreizējam raksturam nevajadzētu būt atkarīgam no tā, vai politikas veidotājs pasludina pasākumu kā vienreizēju vai pastāvīgu.

III princips: Ieņēmumu vai izdevumu mainīgās sastāvdaļas nevar uzskatīt par vienreizējām. Ieņēmumu vai izdevumu cikliskā daļa nav jāuzskata par vienreizēju, jo tās ietekme jau ir koriģēta ar vispārējās valdības bilances cikliskās korekcijas palīdzību. Bet arī pēc cikliskā korekcijas, ieņēmumu vai izdevumu komponenti joprojām var uzrādīt ievērojamu nepastāvību. Tomēr vienreizēju pasākumu jēdziens galvenokārt nav paredzēts laikrindu līdzināšanai, un tāpēc to nevajadzētu izmantot, lai koriģētu šādu nepastāvību.

IV princips. Apzinātas politikas darbības, kas palielina deficītu, nav kvalificējas kā vienreizējas. Noteikumi par vienreizējiem pasākumiem galvenokārt ir paredzēti, lai nepieļautu, ka politikas pasākumi, kas neveicina ilgstošu budžeta bilances uzlabošanu, tiek uzskatīti par strukturāliem. Lai politikas veidotājus mudinātu pilnībā atzīt savu darbību pastāvīgo ietekmi uz budžetu, pastāv stingrs pieņēmums, ka apzinātām politikas darbībām, kas palielina deficītu, ir strukturāls raksturs.

V princips. Jāapsver tikai tie pasākumi, kuriem ir būtiska ietekme uz vispārējās valdības bilanci vienreizēji. Parasti pasākumus, kuru vērtība ir mazāka par 0,1 % (noapaļots) no IKP, nevajadzētu uzskatīt par vienreizējiem pasākumiem.

³² Ja valsti apdraud ārējais ienaidnieks, vai ja valstī vai tās daļā ir izcēlies vai draud izcelties iekšējs nemiens, kurš apdraud pastāvošo valsts iekārtu, tad ministru kabinetam ir tiesības izsludināt izņēmuma stāvokli, par to divdesmit četru stundu laikā paziņojot Saeimas prezidijam, kuram šāds ministru kabineta lēmums nekavējoties jāceļ priekšā Saeimai.

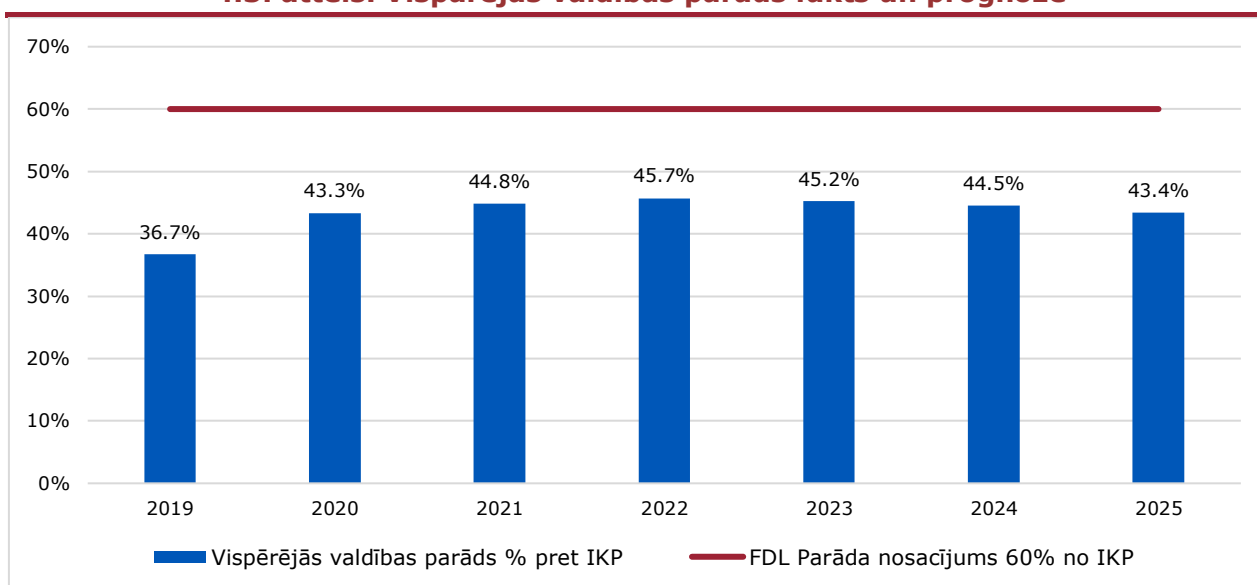
³³ Pilnīgs novērtējums par 2021. gada 4. ceturksni tiks publicēts CSP 21.04.2022

gada noslēgumā 12,8 mljrd. eiro, 2021. gada trešā ceturkšņa beigās sasniedza 13,8 mljrd. eiro. Pēc Valsts Kases datiem, kas ir operatīvāki, tomēr neietver visu valdības sektoru, redzams, ka šī gada februārī parāds jau pārsniedza 15 mljrd. eiro.

113. Valsts kases prognoze SP 2022./25. izstrādāta ņemot vērā Sankciju scenāriju un saskaņā ar to 2022. gadam parāda apmērs prognozēts 45,7% pret IKP, 2023. gadam 45,2% pret IKP, 2024. gadam 44,5% pret IKP un 2025. gadam 43,4% pret IKP (skat 4.3. attēlu).

114. Pēc 30. martā publicētā Latvijas Bankas novērtējuma, prognozētais parāda apjoms 2022. gadam ir 48,3% pret IKP³⁴.

4.3. attēls. Vispārējās valdības parāds fakts un prognoze

Avots: Valsts Kase

115. Pašlaik starptautiskās kredītreitingu aģentūras jaunākajos novērtējumos ir saglabājušas augstus Latvijas kredītreitingus ar stabilu nākotnes novērtējumu³⁵: aģentūra Moody's (A3), S&P Global (A+), Fitch (A-), R&I (A). Pēdējās vizītes Latvijā notika decembrī-februārī, tomēr jūnijā sāksies jauna vērtēšanas sesija, kurā tiks ietverta jaunākā situācijas attīstība.

³⁴ [Monetārā politika - Prognozes \(bank.lv\)](#)

³⁵ [Kredītreitings | Kredītreitings | Valsts kase](#)

Pielikums 1

Eiropas Komisijas komunikācija 2.03.2022. Fiskālās politikas vadlīnijas 2023 Pieci Fiskālās pārvaldības pamatprincipi 2023. gadam

(konspektīvs pārskats, pilnā apmērā dokuments lasāms sekojot saitei:
[com 2022 85 1 en act en.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/com_2022_85_1_en_act_en.pdf))

1. princips: Politikas koordinācijas un konsekventas kombinācijas nodrošināšana

- Ir nepieciešama nepārtraukta stingra fiskālās politikas koordinācija, lai nodrošinātu vienmērīgu pāreju uz jaunu un ilgtspējīgu izaugsmes trajektoriju un fiskālo ilgtspējību.
- Nosakot fiskālās politikas normalizācijas periodu un tempu, būtu jāņem vērā mijiedarbība ar monetāro un finanšu sektora politiku un fiskālo impulsu, ko rada ANM.
- Pamatojoties uz Komisijas ziemas makroekonomikas prognozi, Komisija uzskata, ka pāreja no kopumā atbalstošas fiskālās nostājas 2020.–2022. gadā uz kopumā neitrālu kopējo fiskālo nostāju šķiet piemērota 2023. gadā, vienlaikus saglabājot gatavību reaģēt uz mainīgo ekonomisko situāciju.

2. princips: Parāda ilgtspējības nodrošināšana caur ekonomikas izaugsmi un pakāpenisku, kvalitatīvu fiskālo korekciju

- Lai ierobežotu parāda dinamiku, ir nepieciešama vairāku gadu fiskālā korekcija, kas apvienota ar investīcijām un reformām, kas saglabātu izaugsmes potenciālu.
- Pamatojoties uz ziemas prognozi, Komisija uzskata, ka no 2023. gada ir ieteicams uzsākt pakāpenisku fiskālo korekciju, lai samazinātu valsts parādu, tomēr ņemot vērā, ka pārāk strauja konsolidācija varētu negatīvi ietekmēt izaugsmi un līdz ar to arī parāda ilgtspēju.

3. princips: Uz ilgtspējīgu izaugsmi vērstu investīciju veicināšana

- Eiropas Komisijas un citu organizāciju aplēses liecina, ka ir vajadzīgas apjomīgas investīcijas, lai sasniegtu ES klimata un digitālos mērķus.
- Visām dalībvalstīm būtu jāaizsargā investīcijas, ja tas ir pamatoti, jāpaplašina valsts finansētie ieguldījumi, jo īpaši attiecībā uz zaļo, digitālo un elastīgo pāreju. Valsts finansētas augstas kvalitātes investīcijas būtu jāveicina un jāaizsargā vidēja termiņa fiskālajos plānos.

4. princips: Fiskālo korekciju un ANM ietekmes ietveršana vidēja termiņa fiskālās stratēģijās

- Fiskālajām korekcijām **dalībvalstīs ar lielu parādu** vajadzētu būt pakāpeniskām, tās nedrīkst izraisīt pārāk ierobežojošu fiskālo nostāju un tās būtu jāpamato ar investīcijām un reformām, kas atsāk izaugsmes potenciālu, veicinot ticamu parāda lejupslīdes trajektoriju sasniegšanu. Fiskālās politikas korekcijas trajektorijai būtu jāņem vērā ANM atbalsta ietekme uz ekonomisko aktivitāti.
- Konsolidāciju nevajadzētu nepamatoti aizkavēt. Ja nepieciešama fiskālā korekcija, to atlikšana uz vēlākiem gadiem palielina īstenošanas risku un bieži vien rada grūtības sasniegt vidēja termiņa budžeta mērķus, kas noteikti dalībvalstu stabilitātes un konverģences programmās.

- Komisija uzskata, ka stabilitātes un konverģences programmām būtu jāparāda, kā dalībvalstu vidēja termiņa fiskālie plāni nodrošina pakāpenisku valsts parāda samazināšanos līdz pieņemamam līmenim un ilgtspējīgu izaugsmi, pakāpeniski veicot konsolidāciju, ieguldījumus un reformas.

5. princips. Fiskālo stratēģiju diferencēšana un ņemt vērā euro zonas dimensiju.

- Zema un vidēja parāda Dalībvalstīm ir jāpiešķir prioritāte investīcijām zaļajai un digitālajai pārejai.
- Nepieciešamības gadījumā (piemēram, reaģējot uz ANM iemaksu samazināšanos) par prioritāti būtu jāizvirza valsts ieguldījumu paplašināšana zaļajai un digitālajai pārejai un valsts finansētām investīcijām, kas var pieaugt ātrāk nekā vidēja termiņa potenciālo izlaidi.
- **Kārtējo izdevumu pieaugumam jānodrošina neitrālas politikas nostājas saglabāšanu, tādējādi neveicot fiskālo korekciju 2023. gadā, ja vien nepastāv pārmērīga pieprasījuma pazīmes, kas liek kontrolēt tā pieaugumu. Vai gluži pretēji - pie ekonomiskās situācijas pasliktināšanās var pieļaut izdevumu pieaugumu.**
- Komisija uzskata, ka fiskālām rekomendācijām ir nepieciešama diferencēta pieeja dažādās dalībvalstīs un jāņem vērā iespējamā starpvalstu ietekme. Vajadzības gadījumā valsts fiskālā korekcija būtu jāveic tā, lai uzlabotu izdevumu struktūru, aizsargājot investīcijas.